

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Annika Kartaslammi

VUOROVAIKUTUKSEN LAATU IKAALISTEN VARHAISKASVATUK- SESSA

Sosiaali- ja terveysala
2014

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Annika Kartaslammi
Opinnäytetyön nimi	Vuorovaikutuksen laatu Ikaalisten varhaiskasvatuksessa
Vuosi	2014
Kieli	suomi
Sivumäärä	59 + 6 liitettä
Ohjaaja	Merja Kaminen ja Ahti Nyman

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millainen on vuorovaikutuksen laatu Ikaalisten varhaiskasvatuksessa. Tarkastelun kohteena oli aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatu sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Tavoitteena oli myös tutkia, näkyykö ruokakasvatusmenetelmä (Sapere) varhaiskasvatushenkilöstön työskentelyssä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostui laadukkaasta vuorovaikutuksesta varhaiskasvatuksessa sekä lapsen sosiaalisesta maailmasta päivähoidossa. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena lähettämällä kolmeen eri päiväkotiyksikköön teemoitellut kyselylomakkeet. Lisäksi kyseisissä organisaatioissa havainnoitiin ruokailutilanteita videokuvausten avulla.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että vuorovaikutuksen laatu Ikaalisten varhaiskasvatuksessa on pääosin hyvällä tasolla. Vuorovaikutuksesta puhutaan paljon, ja siitä puhumista pidetään tärkeänä. Varhaiskasvatushenkilöstö tiedostaa hyvälle vuorovaikutukselle tyypilliset tekijät sekä sen mahdolliset haasteet. Haasteiksi vuorovaikutuksen näkökulmasta nousivatkin resurssipula työntekijöistä, liian suuret lapsiryhmät ja erityistä tukea tarvitsevat lapset. Ruokakasvatusmenetelmä ei tullut ilmi kenenkään vastaajien vastauksissa, mutta käytäntö puhui toista. Tutkimuksesta selvisi myös, että työntekijät kokivat lapsiryhmien ryhmäytyneen hyvin ja näin ollen lasten välinen vuorovaikutus oli lapsille tyypillistä - iloista, reipasta ja avointa.

ABSTRACT

Author	Annika Kartaslammi
Title	Quality of Interaction in the Early Childhood Education of Ikaalinen
Year	2014
Language	Finnish
Pages	59 + 6 Appendices
Names of Supervisors	Merja Kaminen and Ahti Nyman

The purpose of this bachelor's thesis was to examine the quality of the interaction in early childhood education in the town of Ikaalinen. The focus was on the quality of interaction between the adult and the child, as well as on the interaction between children. The aim was also to examine whether the food education -method can be seen in the work of the early childhood education staff.

The theoretical framework consisted of high-quality early childhood education, as well as a child's social environment in day care. The study was conducted as a qualitative research by sending questionnaires with themes to three day care units. Moreover, dining situations were observed by using video filming.

Based on the results it can be concluded that the quality of interaction is good in early childhood education of Ikaalinen. Interaction is discussed a lot and the personnel feels it is extremely important.

Early childhood education staff are aware of the typical factors of good interaction as well as the potential challenges, those being the shortage of employees, too large groups of children and children with special needs. Food education -method was not mentioned in any of the responses, but in practise it was used. The study also revealed employees feeling that the children have found their place in the group well and, therefore, the interaction was typical for children - happy, energetic and open-minded.

Keywords	Interaction, early childhood education, food education -method.
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	9
2 VARHAISKASVATUS.....	10
2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat valtakunnalliset linjaukset.....	10
2.2 Ikaalisten varhaiskasvatus.....	11
3 LAADUKAS VUOROVAIKUTUS OSANA VARHAISKASVATUSTA.....	14
3.1 Vuorovaikutuksen vastavuoroisuus	16
3.2 Vuorovaikutuksen monikerroksisuus.....	17
3.3 Vuorovaikutuksen kehämäisyys	18
3.4 Lapsilähtöisyys	19
3.5 Aikuisen sitoutuneisuus	19
4 LAPSEN SOSIAALINEN MAAILMA PÄIVÄHOIDOSSA	22
4.1 Varhaisen vuorovaikutuksen kehittyminen.....	22
4.2 Saperemenetelmän soveltaminen varhaiskasvatukseen	23
4.3 Sapere vuorovaikutuksen näkökulmasta.....	25
4.4 Lapselle ominainen tapa toimia	26
4.5 Lasten keskinäinen vuorovaikutus	27
4.6 Lapsen ystävyssuhteet ja vuorovaikutus	28
4.7 Lasten yhteisöllisyys	30
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
5.1 Laadullinen tutkimus	34
5.2 Aineistonkeruumenetelmät	35
5.3 Aineiston analyysi.....	36
5.4 Tutkimuksen luotettavuus	37
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	38
6.1 Taustatiedot.....	38
6.2 Vuorovaikutus mielikuvana	39
6.3 Hyvä vuorovaikutus työntekijän ja lapsen välillä.....	40

6.4 Hyvää vuorovaikutusta edesauttavat asiat	41
6.5 Vuorovaikutuksen haasteet	42
6.7 Erityislusten kanssa työskennellessä huomioon otettavat asiat	45
6.9 Eri kasvatustienetelmien hyödyntäminen hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi lapsen kanssa	48
6.10 Tunteiden näyttäminen lapselle	50
6.11 Vuorovaikutuksesta puhuminen työyhteisössä	51
6.12 Työskentelyn vaikutus lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen	52
6.13 Työntekijän kokemus lasten välisestä vuorovaikutuksesta.....	53
6.14.1 Havainnot vuorovaikutuksen positiivista asioista käytännössä ...	54
6.14.2 Havainnot vuorovaikutuksen haasteista käytännössä	57
6.14.3 Havainnot erityislapsen huomioimisesta käytännössä.....	61
6.14.4 Havainnot ruokakasvatuksen näkymisestä	61
6.14.5 Havainnot lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta	63
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	64
8 POHDINTA	66
LÄHTEET	68
LIITTEET	

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1.	Kehysanalyytiset havainnot	s. 17
Kuvio 2.	Myönteisen vuorovaikutuksen kehä	s. 18
Kuvio 3.	Ruokakasvatuksen ”tukijalat”	s. 24
Kuvio 4.	Lapselle ominainen tapa toimia	s. 26
Kuvio 5.	Yhteisöllisyyden rakentumisen kolme pääkohtaa	s. 31
Kuvio 6.	Vastaajat koulutustaustansa mukaan	s. 39
Kuvio 7.	Työntekijöiden näkemykset hyvästä vuorovaikutuksesta	s. 40
Kuvio 8.	Hyvän vuorovaikutuksen rakentuminen	s. 41
Kuvio 9.	Vuorovaikutuksen haasteet	s. 42
Kuvio 10.	Lapsilähtöisyyden huomioiminen omassa työskentelyssään	s. 44
Kuvio 11.	Erityislapsen huomioonottaminen omassa työskentelyssä	s. 45
Kuvio 12.	Huomioon otettavat asiat erityislasten kanssa	s. 47
Kuvio 13.	Työntekijöiden kokemat tärkeät asiat kasvatustyössä vuorovaikutuksen näkökulmasta	s.47

- Kuvio 14.** Työntekijöiden käyttämät kasvatustapahtumat hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi lapsen kanssa s.48
- Kuvio 15.** Tunteiden näyttäminen lapselle vuorovaikutuksen näkökulmasta s. 50
- Kuvio 16.** Vuorovaikutuksesta puhuminen työyhteisössä eri ilmauksin s. 51
- Kuvio 17.** Oman työskentelyn vaikutus lapsen keskinäiseen vuorovaikutukseen s. 52
- Kuvio 18.** Työntekijöiden kokemukset lasten välisestä vuorovaikutuksesta. s. 53

LIITELUETTELO

LIITE 1. Tiedote henkilökunnalle

LIITE 2. Tiedote perheille

LIITE 3. Kyselylomake vuorovaikutuksesta

LIITE 4. Kyselylomake vuorovaikutuksesta

LIITE 5. Ikaalisten kaupungin tutkimuslupa 1

LIITE 6. Ikaalisten kaupungin tutkimuslupa 2

1 JOHDANTO

”Vain paras on lapselle kyllin hyvää”. Tuota iskulausetta en ole kuullutkaan aikoihin. Onko aikuisjohtoinen vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa lapsen kanssa kyllin hyvää? Varhaiskasvatusmaailmassa pinnalla ollut käsite ”sensitiivinen aikuinen” sisältäisi kaikki hyvän vuorovaikutuksen onnistumiseen liittyvät piirteet, mutta 2014-vuoden Suomessa pelkkä sensitiivisyys ei riitä. Vuorovaikutuksen laadun selvittämiseksi on etsittävä varhaiskasvatushenkilöstön ammattieettisiä arvoja ja käytännön toimintatapoja, jotka kuvastavat vuorovaikutuksen laatua.

Tämä opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Ikaalisten varhaiskasvatukselle. Työ on kvalitatiivinen tutkimus, jossa tutkittiin päiväkodin työntekijän ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatua. Tässä tutkimuksessa työntekijöillä tarkoitetaan päiväkodissa ja ryhmäperhepäivähoidossa työskentelevää varhaiskasvatushenkilöstöä. Tarkastelun kohteena on myös lasten keskinäinen vuorovaikutus. Molempia tutkimuskohteita tutkitaan myös ruokakasvatuksen näkökulmasta.

Teemoiteltu kyselytutkimus lähetettiin varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Tämän lisäksi videokameralla kuvattiin yhteistä ruokailutilannetta työntekijöiden ja lasten kanssa, jonka pohjalta tehtiin havaintoja. Havaintokohteina ovat muun muassa aikuisen aito kiinnostus lasta kohtaan, lapsen kuunteleminen ja ruokakasvatuksen näkyminen. Lapsia havainnoidessa kiinnitettiin huomiota taas siihen, kuka puhuu, millä sanoilla, eleillä tai ilmeillä. Tilanteita havainnoidessa tarkasteltiin myös, miten lasten viesteihin vastataan.

Saaduista vastauksista tehtiin teemoiteltuja analyyseja, joidenka avulla saatiin selville, millaisia sekä huolen että ilonaiheita Ikaalisten varhaiskasvatuksen vuorovaikutuksesta löytyi. Huolenaiheina voidaan pitää resurssien puutetta, joka heikentää hyvän vuorovaikutuksen mahdollisuutta. Ilonaiheiksi nousivatkin taas varhaiskasvatushenkilöstön tietotaito sekä heidän ammattimainen ote työhönsä.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksen ylimpänä tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kehitystä, kasvua ja oppimista, joka tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa (Kasvun Kumppanit 2014 a).

Suomessa varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta, joka sisältää erilaisia palveluita. Varhaiskasvatuspalvelut on keskeinen toimintakokonaisuus lapsiperheiden tuki – ja palvelujärjestelmässä. Varhaiskasvatuspalvelut muodostuvat kunnan tai yksityisen järjestämästä päivähoidosta ja esiopetuksesta sekä avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta. (Kasvun Kumppanit 2014 a.)

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat valtakunnalliset linjaukset

Suomen päivähoitolain mukaan (L19.1.1973/36) ”päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä sekä milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty, myös sitä vanhemmat lapset.”

Päivähoitolaissa on säädetty myös päivähoidon tavoitteista ja muun muassa erityisestä hoitoa tarvitsevien lasten päivähoidon järjestämisestä. Vuoden 2013 alusta varhaiskasvatuksen hallinto muutettiin sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnanalalle. (Kasvun kumppanit 2014 b.)

Päivähoidon kasvatuskomitea on jakanut varhaiskasvatuksen tavoitteet fyysisen, sosiaalisen, emotionaalisen, esteettisen, älyllisen, eettisen ja uskonnollisen kasvatuksen tavoitteisiin. Päivähoitolakiin lisättiin 1983 kasvatuspykälä, jossa mainitaan seuraavasti:

”Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuinen kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoidon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa

on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen.” (Kuokkanen 2006, 33.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kaikkea yhteiskunnan järjestämää varhaiskasvatusta. Perusteiden pohjana ovat valtioneuvoston periaatepäätöksenä 28.2.2002 hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, jotka sisältävät varhaiskasvatuksen keskeisimmät periaatteet ja kehittämisen painopistealueet, joita yhteiskunta järjestää ja valvoo. Lähtökohtana varhaiskasvatuksen toteuttamiseen on kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, joka perustuu laaja-alaiseen, monitieteiseen ja tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan. Periaatteiden toteutumista vaalii ammattitaitoinen henkilöstö. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7-11.)

2.2 Ikaalisten varhaiskasvatus

”Ikaalisten päivähoito on yhtenäinen kokonaisuus, jossa on yhteistyötaitoinen, keskusteleva ja toisiinsa luottava henkilökunta. Palveluissa ja työnteossa on joustavuutta, avoimuutta, positiivisuutta ja huumoria. Varhaiskasvatuksen arjessa korostuu myönteisyys ja lapsilähtöisyys”. (Ikaalisten kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 4.)

Ikaalisten kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa painopisteinä ovat varhaiskasvatuksen laatuun vaikuttaminen, vanhempien ja henkilöstön vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus sekä yhteistyö lastenneuvolan, päivähoidon, esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa. Lapsi- ja perhelähtöiset varhaiskasvatuksen tavoitteet, toimintatavat ja yhteistyökäytännöt ovat tärkeässä asemassa. (Ikaalisten kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2014, 3.)

Ikaalisten kaupungilla on tarjottavanaan monipuolista varhaiskasvatusta. Ikaalisissa on päiväkoteja, ryhmäperhepäivähoitokoteja, vuorohoitoa ja perhepäivähoitajia. Näiden lisäksi on yksityisiä päivähoitopalvelun tarjoajia. Päiväkoteja on kolme: Keskustan päiväkotia, Kilvakkalan päiväkotia ja Kakkospesän päiväkotia. Keskustan päiväkodista löytyy vuorohoitoryhmä. Ryhmäperhepäiväkoteja on myös kolme, jotka sijaitsevat Tevaniemen, Riititalan ja Luhalahden kylissä. Ikaalisissa toimii myös 18 kunnallista perhepäivähoitajaa. (Ikaalisten kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 4.)

Opinnäytetyön tutkimus on tehty Ikaalisten varhaiskasvatuksen kolmeen eri yksikköön, jotka ovat Kilvakkalan päiväkodin pienten ryhmä Peukaloiset, keskustan päiväkodin esikouluryhmä ja Tevaniemen ryhmäperhepäivähoito.

Kilvakkalan päiväkotia sijaitsee maaseudun rauhassa, Kilvakkalan koulun yhteydessä. Päiväkodissa toimii kaksi ryhmää: Peukaloiset, jotka ovat 1-2-vuotiaita ja Kurjet, jotka ovat 3-5-vuotiaita. Kilvakkalan päiväkodin toiminta-ajatuksena on tarjota lapsille turvallinen ja virikkeellinen hoitopäivä oppimista tukevassa ja viihtyisässä ympäristössä, jossa leikki on tärkeä osa päivää. (Kilvakkalan päiväkotia 2014.)

Keskustan päiväkotia sijaitsee myös koulun välittömässä läheisyydessä. Keskustan päiväkodissa on 3-6-vuotiaita lapsia. Päiväkodin vieressä on pieni jalkapallo- ja luistelukenttä sekä liikuntahalli. Talossa on paljon huoneita, joten leikit voidaan jakaa eri huoneisiin, muun muassa koti- ja rakenteluleikit. Keskustan päiväkodissa lapsen yksilöllisyyttä pyritään huomioimaan siten, että osa toiminnasta toteutetaan pienryhmässä. (Keskustan päiväkotia 2014.)

Tevaniemen ryhmäperhepäivähoito Leppis järjestyy aktiivisessa Tevaniemen kylässä, joka sijaitsee Kyrösjärven rannassa. Ryhmäperhepäivähoito toimii Tevaniemen koulun tiloilla. Hoidossa on alle kouluikäisiä ja esikoulua käyviä lapsia.

Lapset osallistuvat viikoittaisiin laulutuokioihin esikoululaisen kanssa ja näin ollen koulumaailmaan seuraaminen läheltä helpottaa lapsien siirtymistä esikouluun ja myöhemmin kouluelämään. (Tevaniemen ryhmis Leppis 2014.)

Leppiksen toiminta-ajatuksena on antaa lapsella aikaa, rauhaa ja tilaa toteuttaa joko ohjatusti tai itsenäisesti leikkiä yksin tai muiden lasten kanssa. Aikuinen pyrkii omalla käyttäytymisellään tuomaan rauhallisen ja kiireettömän ilmapiirin. Päiväjärjestyksessä voidaankin joustaa tilanteiden mukaan. Leppiksessä painotetaan lapsen kohtaamista päivittäin yksilönä ja yksilöllisesti sekä ryhmän tasavertaisena jäsenenä. Yhteisesti sovitut säännöt ja rajat luovat lapselle turvallisen päivän. (Tevaniemen ryhmis Leppis 2014.)

3 LAADUKAS VUOROVAIKUTUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus värittää päiväkodin arkea. Vaikka lapset vaikuttavat sekä yksilöinä että vertaisryhmänä päiväkodin ilmapiiriin, ovat aikuiset siitä huolimatta avainasemassa. Lasta kunnioittavan ja kuuntelevan ilmapiirin voi aistia erehtymättä samoin tavoin kuin välinpitämättömän ja kohtaamattoman tunnelman. Aikuisten keskinäinen kanssakäyminen sujuu taas päiväkodeissa, jossa on hyvä henki. (Kalliala 2008, 11.)

Vuorovaikutus on luonteeltaan monimutkainen prosessi. Se on jatkuvassa muutoksessa oleva tapahtumaketju, jonka alkua ja loppua on vaikea määritellä. Vuorovaikutus perustuu merkkeihin, joiden on yhteisesti sovittu tarkoittavan tiettyjä asioita. Sen tarkoitus on olla yhteistoiminnallista: Puhuja ja kuuntelija vaikuttavat toisiinsa. He tuottavat ja tulkitsevat merkkejä samanaikaisesti. Vuorovaikutus on aina konteksti- ja lähes aina kulttuurisidonnaista. Lisäksi vuorovaikutus on intentionaalista: se perustuu vähintään jommankumman osapuolensa tarkoitukselliseen haluun välittää jokin viesti. (Kielijelppi 2014.)

Aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa vuorovaikutukselle tyypilliset ominaisuudet joko toteutuvat tai jäävät toteutumatta. Mitä pienempi lapsi on, sitä keskeisempi merkitys on aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laadulla. Aikuisen tulee olla emotionaalisesti lapsen saatavilla sekä toimia aktiivisesti suhteessa lapsen aikomuksiin ja aloitteisiin. Lapset nauttivat oloistaan ja sitoutuvat aikuisen ohjaamaan toimintaan, kun aikuiset ovat aktiivisesti mukana, huomioivat lasten kiinnostuksen kohteet ja auttavat lapsia heidän keskinäisissä toiminnoissaan. (Alila 2011, 12.)

Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia rakentaa luottamusta ja kehittää omaa ja muihin kohdistuvaa ymmärrystä. Tämän vuorovaikutuksen tulee tapahtua lapsen sukupuolta, etnisyyttä, kulttuuria, kieltä ja perhetaustoja kunnioittavasti. (Head Start of Lane County 2014.)

Aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta on tutkittu aiemmin hieman eri näkökulmista. Päivi Koivisto on keskittynyt vuorovaikutusta käsittelevässä tutkimuksessaan lapsen itsetunnon vahvistamisen tärkeyteen. Hänen tekemänsä väitöskirjan mukaan (Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa 2007) itsetunnon perustaa rakennetaan päiväkotiyhteisössä. Tutkimus osoittaa, että lasten itsetunnon vahvistaminen päiväkodin arjessa on mahdollista, mutta se vaatii kasvattajilta ja koko työyhteisöltä paljon. Tarvitaan tietoista toimintaa ja uskallusta oman työn kriittiseen arviointiin ja kehittämiseen. Koivisto on tutkinut asiaa haastattelemalla ja tekemällä havaintoja. (Koivisto 2007, 149.)

Aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusteemaa on tutkittu syvemmin myös rajaamalla tutkimus aikuisen ja alle kolmivuotiaiden lasten väliseen vuorovaikutukseen. Tässä opinnäytetyössä Maija Konttinen ja Henna Korpimäki (Aikuisten ja alle kolmevuotiaiden lasten välinen vuorovaikutus päiväkodissa 2011) tutkivat vuorovaikutusta lapsen aktiivisen oppimisen näkökulmasta. Heidän tutkimuksestaan nousi ilmi, että lämmin vuorovaikutus, yksilöllisyyttä arvostava ote ja tietynlainen herkkyys lapsen tarpeisiin nousivat tärkeiksi asioiksi aikuisen roolia ajatellen. Ne osoittautuivat olevan myös hyvän vuorovaikutuksen peruspilareita. Liisa Holkeri-Rinkinen on puolestaan tarkastellut vuorovaikutusta väitöskirjassaan aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa (2009, 5) päiväkodin 3-6-vuotiaisen ryhmässä. Hänen tutkimuksensa tarkoitus on löytää vastauksia kysymyksiin, millaisia asetelmia vuorovaikutus sisältää, millaisia identiteettejä puheen kautta lapselle muodostuu ja millaisia seurauksia näiden asetelmien muodostumisella on. Aineisto kerättiin videoimalla päiväkodin arjen tilanteita, joista myöhemmin analysoitiin aikuisen ja lapsen väliset vuorovaikutustilanteet.

Tutkimus paljasti, että päiväkodissa tapahtuu paljon vuorovaikutustilanteita aikuisen ja lapsen välillä, joilla on omat merkityksensä. Vuorovaikutus on monifunktioiden: peräkkäistä, rinnakkaista ja sisäistä. Holkeri-Rinkinen kuvaa aikuisen olevan vuorovaikutuksen eteenpäin viejä, hallitsija ja myötäilijä. Tutkimuksessaan hän korostaa, että asiat jotka näyttävät ulospäin hyvin pieniltä, saattavat olla hyvin merkityksellisiä vuorovaikutuksen ilmapiiriin, vuorovaikutuksen ja toiminnan jatkumisen kannalta.

Vuorovaikutuksessa aikuiselle haastetta tuottaakin useiden yhtäaikaisten ja peräkkäisten tilanteiden hallinta niin, että kaaosta ei synny, vaan tilanteet pysyvät tasapainossa. (Holkeri-Rinkinen 2009, 6.)

3.1 Vuorovaikutuksen vastavuoroisuus

”Lapsella on hyviä ideoita ja ajatuksia sekä maailmasta että siitä, mitä yhdessä teette. Hänellä on myös kokemuksia ja tietoa, joka on sinulle uutta. Ottakaa tästä kaikki irti.” (Vehkalahti 2007, 17.)

Liisa Karlsson, tutkija ja sadutuskouluttaja esitti luennollaan esimerkin päiväkotikäisten lasten ja heidän ohjaajansa välisestä keskustelusta. Ohjaaja oli tarkoittanut tilanteen vuorovaikutteiseksi keskusteluksi ja uskoi onnistuneensa aikeissaan. Muistiinmerkitty tilanne kuitenkin osoitti, että kolmen lapsen ja ohjaajan välisessä hetkessä yli 70 % puheajasta oli aikuisen hallinnassa. Aikuinen pyrki jatkuvasti ohjaamaan keskustelua ja keskeytti useamman kerran lapset, kun he pyrkivät vaihtamaan puheenaihetta tai poikkeamaan siitä. Mitä pidemmälle tämä tilanne eteni, sitä vähemmän lapset tekivät aloitteita tai edes osallistuivat keskusteluun. (Vehkalahti 2007, 17.)

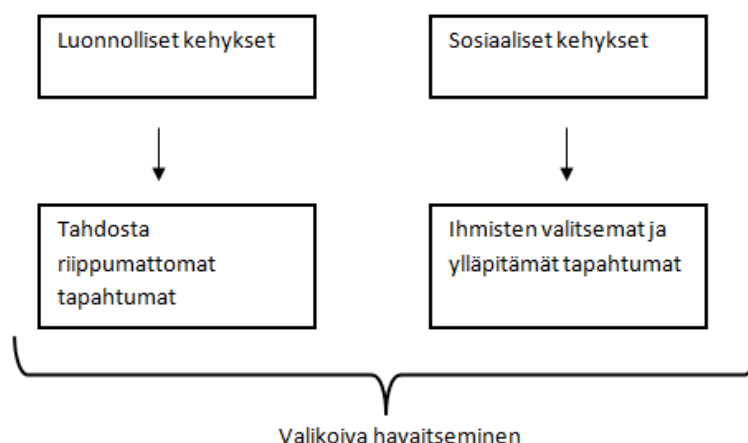
Esimerkki osoittaa, miten aikuinen usein suhtautuu lapsen kanssa puhumiseen. Koemme itsemme opettajiksi ja ohjaajiksi ja tämän vuoksi päätämme etukäteen, miten ja mistä aiheesta aiomme lapsen kanssa keskustella. Joskus jopa päätämme, mitä lapsen olisi tarkoitus keskusteluhetkessämme oppia. (Vehkalahti 2007, 17.)

Mikäli aiomme todella oppia kuuntelemaan lasta, on uskottava, että hänellä on jotain kiinnostavaa kerrottavaa ja siksi lapselle on annettava mahdollisuus ilmaista se. Tällöin voidaankin puhua ”aktiivisesta kuuntelusta”, joka tarkoittaa, ettei aikuinen ohjaa keskustelua, arvota kuulemaansa tai laita sanoja lapsen suuhun. Aikuinen kuuntelee hiljaa, kommentoi neutraalisti ja kannustavasti. Lisäksi aikuinen tekee yhteenvetoja lapsen kertomasta ja esittää ne kysymyksen muodossa varmistakseen, että onko ymmärtänyt viestin oikein. (Vehkalahti 2007, 17.)

3.2 Vuorovaikutuksen monikerroksisuus

Erwing Goffmanin (1922–1982) 1970-luvun tuotannon kulminaatio *oli* Frame analysis eli kehysanalyysi. Se käsittelee vuorovaikutustilanteiden tulkinnan ja niiden toiminnallisen organisaation monikerroksisuutta. Kehysanalyysin lähtökohtana on väittämä, jonka mukaan kaikki tapahtumat, joihin osallistumme tarvitsevat jonkin perustavan ymmärtämisen avaimen, eli vastauksen kysymykseen ”mitä tässä on tekeillä”. Tätä vastausta kutsutaan kehykseksi. Esimerkiksi lasten leikkiessä tönimiseksi joutuvan lapsen on ”kehystettävä” osakseen tullut tönäisy, jotta hän voisi osallistua alkavaan toimintoon tilanteen sopivalla tavalla: joko leikkinä tai tappeluna. (Peräkylä 2001, 356.)

Kehysanalyyttisten havaintojensa pohjaksi Goffman erotti toisistaan kaksi perustavaa laatua olevaa kehystyyppiä: luonnolliset ja sosiaaliset kehykset (ks. kuvio 1). Luonnolliset kehykset viittaavat luonnonvoimaisiin, tahdosta riippumattomiin tapahtumiin, sosiaaliset kehykset taas ihmisten valitsemiin ja ylläpitämiin tapahtumiin. Kehysten ylläpidon yksi perusmekanismeista on valikoiva havaitseminen. Valikoiva havaitseminen tarkoittaa sitä, että vuorovaikutuksen osapuolet valitsevat huomionsa

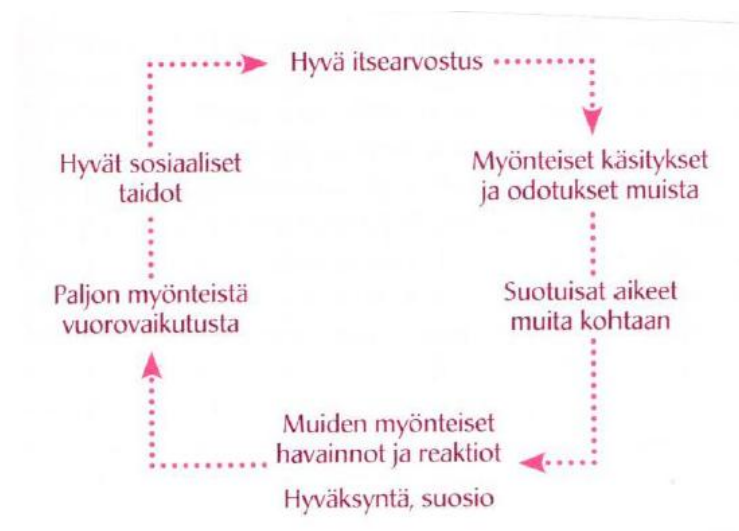
Kuvio 1. Kehysanalyttiset havainnot. (Peräkylä 2001, 356–357.)

kohteeksi vain tilanteen ne piirteet, jotka ovat kehysten kannalta relevantteja eli tilanteeseen sopivia. (Peräkylä 2001, 356–357.)

Arkielämässä Goffmanin tutkimat säännönmukaisuudet kehysten välisistä suhteista liittyvät kuitenkin useimmiten erilaisten kehysten päällekkäisyyksiin. Tapahtuman ensisijainen kehys voidaan ikään kuin sijoittaa toisen kehysten sisään. Kuvitellaan, että päiväkodin työntekijä on laittamassa laastaria lapsen käteen pienen naarmun päälle. Tällöin fyysinen toimenpide (tekninen kehys) ja affektiivinen eli tunteisiin vaikuttava toimenpide (hellyyden osoittaminen) ovat päällekkäisiä. Näin ollen voidaankin ajatella, että fyysinen toimenpide on ensisijainen kehys, joka on affektiivisen toimenpiteen sisällä. (Peräkylä 2001, 357.)

3.3 Vuorovaikutuksen kehämäisyys

Yleensä ihmisillä on summittainen käsitys siitä, miten kukin tulee sosiaalisissa tilanteissa käyttäytymään. Niin lasten kuin aikuisten käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa voidaan kuvata kehämäisenä vuorovaikutusprosessina (ks. Kuvio 2.) (Kuokkanen 2006, 93.)

Kuvio 2. Myönteisen vuorovaikutuksen kehä. (Kuokkanen 2006, 93.)

Lapsen vuorovaikutuksen laatuun vaikuttaa se, millaiset asenteet ja odotukset hänellä on itseensä ja hänen kanssaan olevia ihmisiä kohtaan. Asenteet ja odotukset yhdessä vaikuttavat lapsen toiminta-ajatuksiin, jotka puolestaan ohjaavat käyttäytymistä tiettyyn suuntaan. Samalla tavalla myös muiden lasten havainnot lapsen käyttäytymisestä vaikuttavat heidän odotuksiinsa ja arviointeihin käyttäytymisestä. Tämä puolestaan vaikuttaa heidän toiminta-aikeisiinsa ja lopulta myös heidän reaktioihinsa kyseisen lapsen käyttäytymiseen. Tällä tavalla vuorovaikutuksen prosessi jatkuu kehämäisenä prosessina osapuolten vastatessa toisilleen odotuksiensa asenteidensa ja havaintojensa mukaan. (Kuokkanen 2006, 93.)

3.4 Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisyys on nykypäivänä viljelty sana varhaiskasvatuksessa, joka korvaa aikaisemmin suosittua lapsikeskeisyyden. Molempia termejä yhdistää lapsen tarpeiden ensisijaisuus. Lapsilähtöisyydestä itsestään on kuitenkin tullut fraasi, joka ei aina ole itsestään selvä käytännön työntekijöille. Aikuisen tulisikin uskoa lapsen spontaaniin haluun ja kykyyn oppia ja kasvaa. Varhaiskasvatuksen toiminta tulisi suunnitella niin, että jokainen lapsi huomioidaan yksilönä, ei vain osana ryhmää. Näin ollen kasvatuksellisen prosessin tavoitteet, sisällöt ja menetelmät kumpuavat lapsesta. (Kalliala 2008, 19–22.)

3.5 Aikuisen sitoutuneisuus

Aikuisen sitoutuneisuus työhönsä on tärkeä osa vuorovaikutuksen laatua varhaiskasvatuksessa. Siihen kuuluu kolme osatekijää, jotka ovat aikuisen sensitiivisyys, aktivointi ja autonomia (Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus 2014, 14.)

Eräs lastentarhanopettaja-äiti kirjoittaa blogissaan (lastentarhaopettaja-äiti 2012) sensitiivisyydestä näin:

”Pojan syntymästä asti olen opetellut tunnistamaan hänen tunnetilojaan ja vastaamaan niihin tarkoituksenmukaisesti ja mahdollisimman nopeasti. Olen halunnut opettaa pojalleni, että hänen tunteensa ja tarpeensa ovat

minulle tärkeitä. Uskon, että näin luon perustaa hänen itsetunnon, tuleviin ihmissuhteisiin ja elämään. Pysin kohtaamaan lapseni arjessa kunnioittavasti ja arvostamaan häntä. Haluan olla aidosti läsnä ja vuorovaikutuksessa hänen kanssaan. Haluan ymmärtää poikaani ja saada hänet tuntemaan, että hänen teoillaan ja asioillaan on merkitystä. Osoitan paljon hellyyttä ja rakkautta halaamalla ja suukottelemalla, joskus jopa niin paljon, että poika saa työntää minut pois alueeltaan.”

Kalliala (2008,78) siteeraa teoksessaan, *Tunne minut*, Katri Kannisen ja Arja Sigfridsin näkemyksiä, joiden mukaan kykyä reagoida lapseen tunnekielellä kutsutaan sensitiivisyydeksi. Sensitiivisyys on siis ennen kaikkea aikuisen kykyä tunnistaa lapsen tunnetiloja ja vastata niihin oikealla tavalla. Sensitiivinen aikuinen arvostaa ja kunnioittaa lasta, osoittaa kiintymystä ja on lämmin, rohkaisee ja kehuu sekä tunnistaa lapsen huolenaiheet.

Vaasan kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat listasivat keväällä 2014 (Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus 2014) käydyllä luennolla asioita, millaista sensitiivisyys ei ainakaan ole heidän omien kokemustensa pohjalta. Opiskelijat kuvailivat asiaa näin:

”Sensitiivinen ihminen ei ole välinpitämätön, tällä ei ole soinnutonta äänensävyä eikä ikävystynyttä ilmettä. Sensitiivinen ihminen ei kiellä lapsen tarvetta eikä omaa kiinnostuksen puutetta lapsen fyysiseen ja psyykkiseen olemassaoloon. Sensitiivisyys ei ole yliaktiivisuutta, yli-innostavaa käytöstä, jolla on toiminnassaan päällekkävyä kontrolli. Lisäksi Sensitiivinen aikuinen ei pidä aikuisen yksityisshow’ta keskeyttämällä lapsen aktiviteetin.”

Sensitiivisyyteen kuuluu myös se, että aikuinen osaa hallita omat kielteiset tunteensa. Toistuva ärtyneisyys ja avoimen kiukun osoittaminen lapselle voivat haitata lapsen omaa tunnesäätelyä. Tämän vuoksi lapsen tehtävä ei koskaan ole toimia aikuisen tunnesäätelijänä eikä aikuisen rauhoittajana. Siegel & Hartzell (2003) kutsuvat näitä hetkiä pieniksi repeämiksi. Mitä enemmän repeämiä syntyy ja mitä

suurempia ne ovat, sitä enemmän ne vaikuttavat luottamuksen syntyyn aikuisen ja lapsen välillä. (Kanninen & Sigfrids 2012, 92.)

Aktivoinnilla tarkoitetaan aikuisen tarkoituksenmukaista ja taitavaa motivointia lapselle. Aikuinen rikastuttaa ja laajentaa omalla toiminnallaan lapsen leikkiä ja on apuna lapsen kiinnostuksen ja havaintojen yhteensovittamisessa. Autonomia puolestaan on tilan antamista lapselle, jossa rohkaistaan lapsen aloitteellisuutta ja vastuullisuutta. Autonominen aikuinen tukee lapsen tekemiä valintoja. (Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus 2014, 18–21.)

4 LAPSEN SOSIAALINEN MAAILMA PÄIVÄHOIDOSSA

Kun lapsi siirtyy kotoa päivähoitoon, merkitsee se lapselle sopeutumista uuteen sosiaaliseen maailmaan. Varhaiskasvattajalla on suuri vastuu pienen lapsen hyvinvoinnista ja hänen emotionaalisen ja sosiaalisen kehityksensä tukemisesta ja lisäksi erilaisten riskitekijöiden vaikutusten torjumisesta. Mitä paremmin lapsi ymmärtää sosiaalista maailmaa ja mitä kehittyneemmät vuorovaikutustaidot hänellä on, sitä tarkoituksenmukaisemmin hän voi vuorovaikutuksessaan toimia ja sopeutua sen asettamiin ehtoihin. Kasvattajan haasteena on saada lapsi menestymään sosiaalisen maailmansa ihmissuhteissa ja sen vuorovaikutustilanteissa. Haastetta lisää osaltaan se, että vuorovaikutustaidot alkavat kehittyä jo varhain, jota kutsutaan aikuisen ja lapsen väliseksi varhaiseksi vuorovaikutukseksi. (Kuokkanen 2006, 85.)

4.1 Varhaisen vuorovaikutuksen kehittyminen

Varhainen vuorovaikutus voidaan katsoa alkavaksi jo lapsen syntymästä, kun ihmisen synnynnäinen kiinnostus toisia ihmisiä kohtaan alkaa ja tarve osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen lisääntyy. Myös lasta hoitavat aikuiset toimivat yleensä vauvan kanssa vaistonvaraisesti siten, että he houkuttelevat ja auttavat vauvaa tulemaan mukaan vuorovaikutukseen ja harjoittelemaan kuhunkin kehitysvaiheeseen liittyviä tärkeitä taitoja. Vähitellen lapsi tulee tietoiseksi omasta ja toisten toiminnasta, oppii tulkitsemaan toisten ihmisten käyttäytymistä ja muokkaamaan omaa käyttäytymistään vaikuttaakseen toisten toimintaan. (Launonen 2000, 56–57.)

Vuorovaikutuksen kehitys etenee eri vaiheiden kautta siten, että lapsen varhaiset keinot ilmaista itseään valmistavat ja luovat pohjaa myöhemmissä kehitysvaiheissa ilmaantuville taidoille ja myös puhutun kielen omaksumiselle. Kyky ymmärtää ihmiset tavoitteellisina toimijoina luovat perustan sekä esikielellisen vaiheen kommunikointitaitojen ja puheen tuottamisen ymmärtämisen kehitykselle.

Kyky ymmärtää, että toisilla ihmisillä on tavoitteita, voidaan pitää myös selkeänä merkinä kehittymisestä kohti mielen teoriaa. Näin ollen voidaan nähdä monia perusteltuja syitä sille, miksi varhaisten vuorovaikutustaitojen ymmärtäminen on tärkeää käytännön ammattilaisille. (Launonen 2000, 56–57.)

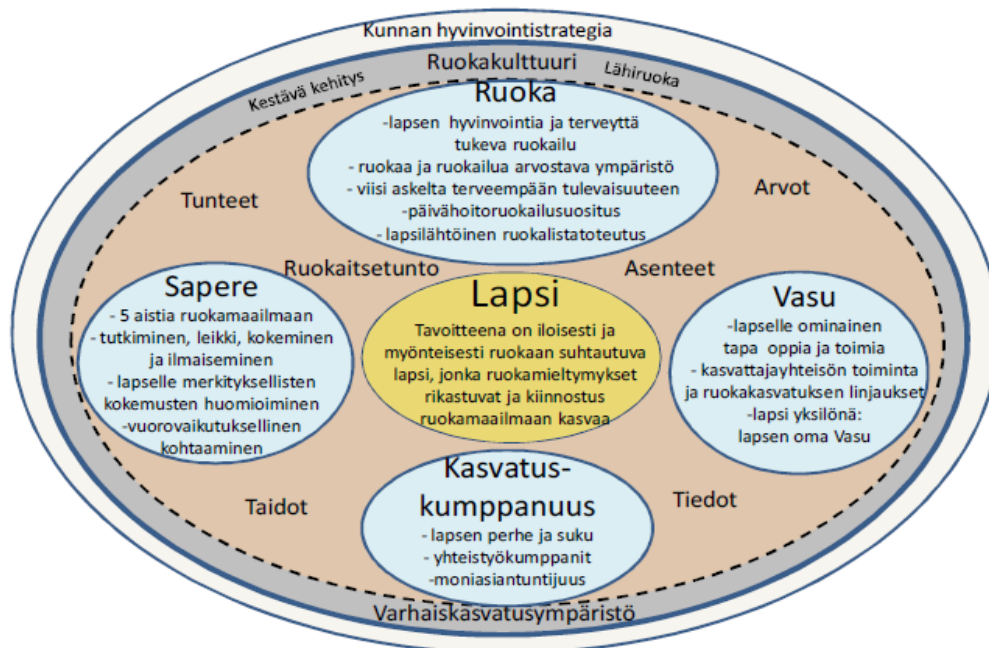
Lapsen kehittyessä odotetulla tavalla, esikielellisten kehitysten vaiheet seuraavat toisiaan niin nopeasti, ettei niitä aina ehdi edes huomata. Samalla lapsesta huolta pitävät vanhemmat luovat kehitystä tukevan vuorovaikutusympäristön lapselleen kuin itsestään. Varsinkin varhaisessa kehitysvaiheessa lapsi tarvitsee aikuista rakentamaan tukipilareita oppimisensa tueksi, sillä esimerkiksi lapsi, joka kuuluu pragmaattiseen riskiryhmään, on tärkeää tukea kehitystä nimenomaan vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen kautta. (Launonen 2000, 56–57.)

Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys on keskeinen riippumatta siitä, johtaako se puhuttuun vai puhetta korvaavaan kieleen. Sillä on ratkaisevan suuri merkitys myös sellaisten lasten myöhemmälle vuorovaikutukselle, jotka eivät koskaan opi viestimään kielellisillä keinoilla. Juuri he tarvitsevat vahvoja kokemuksia siitä, että varhaisenkin vuorovaikutuksen keinoilla voi syntyä ja kehittyä heidän itsensä kannalta toimiva ja turvallinen yhteys oman yhteisön muihin jäseniin. (Launonen 2000, 267.)

4.2 Saperemenetelmän soveltaminen varhaiskasvatukseen

Tässä tutkimuksessa on havainnoitu Saperemenetelmän toteutumista varhaiskasvatuksessa. Sana ”sapere” on latinaa ja se tarkoittaa sanoja maistella, tuntea ja olla rohkea. Tämän ruokakasvatusmenetelmän tarkoituksena on innostaa lasta käyttämään haju-, maku-, näkö-, kuulo- ja tuntoaistiaan siten, että lapsi voi kokemusten ja elämysten kautta oppia uusia asioita ruoasta, ruoka-aineista ja niiden valmistuksesta. Kyseisen menetelmän kehittänyt ranskalainen Jacques Puisais korostaa humanistis-kokemuksellista oppimiskäsitystä, jossa painotetaan kokemuksellista ja tutkivaa oppimista. Toiminnallisen oppimisen kautta lapselle syntyy ruokamaailmaan liittyvästä asiasta kokonaisuistimus, jossa vanha ja uusi tieto yhdistyvät uudeksi kokemukseksi. Ajatuksena on, että uteliaisuuden herätessä lapsi kohtaa omia

ennakkoluulojaan rohkeammin, tunnistaa niitä ja voi siten lähteä seikkailumatkalle ruokamaailmaan kokeilemalla omia rajojaan. Menetelmää käytettäessä lapsia rohkaistaan kertomaan oma mielipiteensä ruoasta, ruoka-aineista ja ruokailusta. Lasten aistikokemuksia ei voi nähdä väärinä, sillä jokaiset aistikokemukset ovat ihmiselle yksilöllisiä. (Koistinen & Ruhanen 2009, 9.)

Kuvio 3. Ruokakasvatuksen kattauksen ”tukijalat”. (Lyytikäinen 2014, 13.)

Jotta Sapere-ruokakasvatuksen voi juurruttaa lasten arkeen, on ymmärrettävä menetelmälle tyypilliset arvot, asenteet, tiedot ja taidot, jotka määräytyvät niin yksilö kuin kuntatasolla (Kuvio 3.). Ruokakasvatuksen toiminnallisen areenan muodostavat varhaiskasvatusympäristö sekä kodin ja lähiyhteisön ympäristö lapsen arjessa. Ruokakulttuuri ja kansalliset päämäärät, jotka liittyvät väestön ravitsemukseen ja kestäväan kehitykseen muodostavat tämän areenan laajemman viitekehyksen. Kuntatasolla toiminta on tärkeää sisällyttää tavoitteineen, toimenpiteineen ja määritellyine arviointikriteereineen lasten hyvinvoinnin edistämisen toimenpideohjelmiin ja strategioihin. (Lyytikäinen 2014, 12–13.)

Saperemenetelmän käyttöönotto varhaiskasvatukseen on perusteltua sillä, että yhteiskunnassamme on jatkuva huoli lasten ravitsemuksesta, syömisestä ja ruokatottumuksista. Siksi se voikin toimia päivähoiton arjessa ruoka- ja ravitsemuskasvatusta ohjaavana linjauksena. Ruoka on lapsen hoivan ja huolenpidon keskeinen osa sekä kasvun ja kehittymisen edellytys. Ravitsemus ja ruokakasvatuksella pyritään kehittämään lapsen omia edellytyksiä omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen sekä riittävään syömiseen. Makumieltymykset, eli se, mistä ruuista ihminen erityisesti pitää, kehittyvät jo varhaislapsuudessa. Varhaiskasvatus voi toiminnallaan tukea lasten ruokamieltymysten kehittymistä terveyden kannalta edulliseen ja toivottuun suuntaan. (Koistinen & Ruhanen 2009, 9.)

4.3 Sapere vuorovaikutuksen näkökulmasta

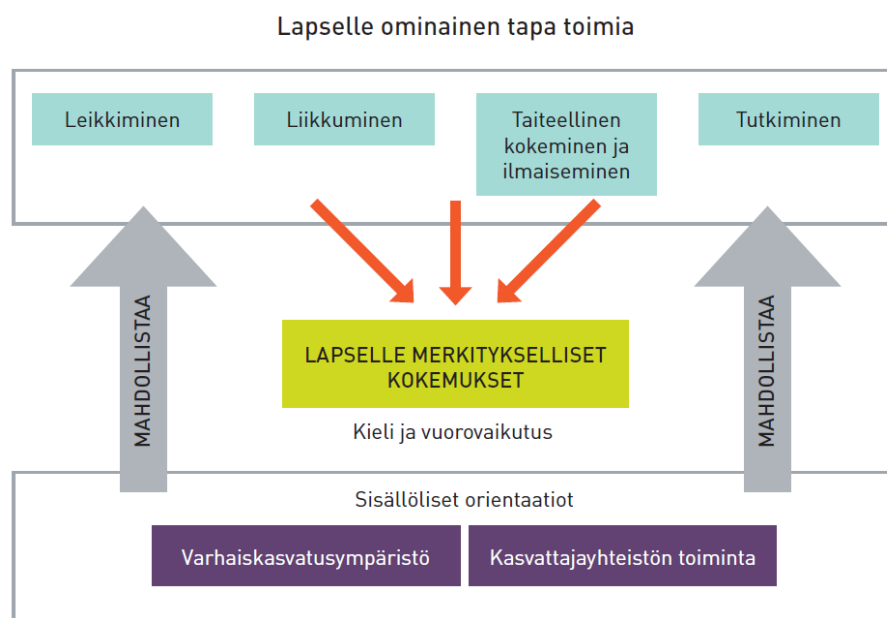
Ruokaan ja ravitsemukseen liittyvät asiat opitaan samalla tavalla, pienin askelin: kiinnostumalla, tutkimalla, kokeilemalla, leikkimällä ja ennen kaikkea olemalla vuorovaikutuksessa toisten lasten sekä aikuisten kanssa. Sapere-menetelmä painottaa lasten kokemuksia, joita he saavat tutkimalla ruokamaailmaa, keskustelemalla ja jakamalla kokemuksiaan. (Koistinen & Ruhanen 2009, 10.)

Sapere-menetelmää hyödyntäessä lapsi voi harjoitella vuorovaikutustaitojaan myös eettisten orientaatioiden kautta. Lapset omaksuvat nopeasti vallitsevaan kulttuuriin kuuluvat eettiset normit ja arvot. Arvot ovat niitä, jotka määrittävät normeja. Normit taas velvoittavat meitä tietynlaiseen toimintaan. Asenteet ovat häilyvämpiä ja voivat toimia tekojemme taustalla olevina uskomuksina. Yhteisön arvot ja normit ilmaistaan sääntöinä, joiden avulla pyritään ohjaamaan keskinäistä vuorovaikutusta ja tavoitellaan hyvänä pidettyä käyttäytymistä. Esimerkiksi ”Ruualla ei saa leikkiä” saattaa olla sääntö, normi tai arvo, riippuen siitä, kuinka asia koetaan. Ruualla leikkiminen kuvaa toimintaa ja sitä kautta se voidaan nähdä normina tai sääntönä, joka velvoittaisi meitä tiettyyn toimintaan eli kieltämään lasta leikkimästä ruualla. Toisaalta kyseiseen mielipiteeseen liitetään usein ruuan arvoa ja arvostusta koskeva näkökulma: ruoka on arvokasta ja sillä leikkiminen kertoo siitä, että ruuan arvoa ei ole ymmärretty tai ettei sitä nähdä arvokkaana

asiana. Tämä saattaa muuttaa vuorovaikutuksen laatua. (Lyytikäinen 2014, 84–85.)

4.4 Lapselle ominainen tapa toimia

Varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että lapsille ominaista on leikkiminen, liikkuminen, taiteellisuuden kokeminen ja sen ilmaiseminen sekä tutkiminen (ks. kuvio 4). Oman toimintansa ja vertaissuhteidensa kautta lapsi saa merkityksellisiä kokemuksia, joita kasvattajayhteisö ja varhaiskasvatusympäristö tukevat. Lapsi oppii uuden asian oman toimintansa kautta ja kohdatessaan uusia asioita lapsi käyttää oppimisensa apuna kaikkia aistejaan. (Koistinen & Ruhanen 2009, 9.)

Kuvio 4. Lapselle ominainen tapa toimia. (Pirkkala 2012)

Leikkiminen. Leikki on tärkein toimintamuoto varhaiskasvatuksessa. Leikkiessään lapsi pääsee käsittelemään tunteitaan ja kokemuksiaan sekä kehittämään ajatteluaan. Lapsi oppii ratkaisemaan ongelmia, keksii, oivaltaa ja toimii luovasti. Kun lapsen leikkiä havainnoidaan, aikuinen saa tietoa lapsen motorisista, aistien toiminnasta, puheesta, mielikuvituksesta ja sosiaalisista taidoista. Kasvattajan on

tärkeä huolehtia siitä, että lapsella on päivittäin rauhaa ja aikaa monipuoliseen leikkiin, jota hän voi tarvittaessa ohjata. (Kangasniemi 2014.)

Liikkuminen. Liikkuessaan lapsi tutustuu itseensä, toisiin lapsiin, aikuisiin ja ympäristöönsä. Näin ollen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta. Liikuntaleikeissä lapsi kokee sosiaalisia elämyksiä ja liikunnan riemua. Varhaiskasvatushenkilöstö järjestää ohjattua liikuntaa sekä sisä- että ulkotiloissa lähiympäristöä hyödyntäen. Lapset ohjataan kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja ja –leikkejä huomioimalla lapsen ikä- ja taitotaso. (Kangasniemi 2014.)

Tutkiminen. Lapsen tutkimisella tulee antaa aikaa. Lapsi oppii ympäristöstään uusia asioita kokeilemalla, ihmettelemällä ja pohtimalla. Kokemuksellisesti rikas ympäristö on innostava, luova ja turvallinen, johonka lapsen luontaista uteliaisuutta herätetään. (Kangasniemi 2014.)

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Lapselle luontaista toimintaa on taiteesta nauttiminen, joka voi tapahtua yksin tai osallistumalla tekemiseen yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa. Lapsen elämä rikastuu, kun lapsi pääsee tutustumaan eri taiteenlajeihin. Taiteellinen kokemus ja tekeminen tulee olla lapsen sekä omaehtoinen että ohjattu mahdollisuus. Lapselle ei aseteta suorituspaineita, vaan ohjataan ja tuetaan taiteellisessa kokemisessa. (Kangasniemi 2014.)

4.5 Lasten keskinäinen vuorovaikutus

Lasten välinen vuorovaikutus on tärkeä osa kasvatuksen kokonaisuutta. Sitä on kuitenkin pohdittu varsin vähän muuten kuin lasten sosiaalisen kehityksen näkökulmasta. Erityisesti oppimisessa lasten keskinäistä vuorovaikutusta ei ole nähty samassa määrin merkitykselliseksi kuin vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välillä. Uusin tutkimustieto kuitenkin osoittaa, että lasten vertaisryhmät eivät ole tärkeitä pelkästään sosiaalisen kehityksen näkökulmasta, vaan myös lasten oppiessa uusia asioita. (Karila 2006, 147.)

Vallitseva kasvatuskulttuuri muodostaa haasteen kasvattajille, sillä vertaisryhmän merkitys ja mahdollisuudet ovat rakentuneet aikuisjohtoisiksi. Kasvattajilta vaaditaan paneutumista ja suunnittelua, jotta lapsilla on todellinen mahdollisuus ver-

taisryhmätoimintaan. Lisäksi on otettava huomioon monet lapsiryhmän dynamiikkaan ja lasten keskinäiseen toimintaan vaikuttavat seikat. (Karila 2006, 147.)

Lasten keskinäistä vuorovaikutusta on tutkinut Harriet Strandell, joka teoksessaan (Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana 1996, 21) kertoo, että analysoidessaan lasten välistä vuorovaikutusta, hän keskittyi puhe- ja muiden toimintojen näkyviin ja tilannesidonnaisiin merkityksiin. Hän korostaa, että tutkiessaan lapsia, hän ei tiennyt heidän taustoistaan. Lapsen toimintaa ei pyritty siis tulkitsemaan erilaisten tilanteiden ulkopuolelta vaikuttavien muuttujien, kuten perhesuhteiden tai lapsien ominaisuuksien kautta. Tällöin toiminta voitiin ymmärtää siinä valossa, miten lapset ymmärtävät sosiaalisia tilanteita. Näin ollen kognitiivisen kehityksen ”puutteet” ja se, että lapset ”eivät ehkä vielä osaa”, eivät estäneet lapsen sosiaalista osallistumista ja yhdessä toimimista. (Strandell 1996, 21.)

Lasten keskinäisen vuorovaikutuksen kiinnostavuutta lisää se, että sosiaalisuutta ja sosiaalista hyväksyntää tavoitellaan ja arvostetaan tänä päivänä ehkä enemmän kuin koskaan ennen. Kallialan (2008, 36–37) mukaan William Corsaro on tunnetuimpia niistä tutkijoista, joita kiinnostaa päiväkodissakin paikkansa löytävä lasten oma kulttuuri. Hänen tutkimustensa mukaan vertaiskulttuurin muodostaminen perustuu lasten pyrkimykseen pitää päiväkodissa yllä samanlaista kotona syntynyttä turvallisuuden tunnetta. Siksi lapsi etsii sekä aikuis- että vertaissuhteissaan emotionaalista suhdetta ja kumppanuutta. Lasten on kuitenkin tehtävä uusia tulkintoja siitä, miten ollaan yhdessä. (Kalliala 2008, 36–37.)

4.6 Lapsen ystävyssuhteet ja vuorovaikutus

Howes on kirjoittanut, että (1987) lapsen ollessa vuorovaikutuksessa tovereidensa kanssa, oppii lapsi tärkeitä taitoja: johtamaan ja seuraamaan toisia sekä tekemään yhteistyötä ongelmanratkaisutilanteissa, erityisesti leikeissä. Joillekin lapsille toimivien vertaissuhteiden luominen on helppoa, mutta toisille ystävyssuhteiden muodostaminen ja sen ylläpitäminen tuottavat vaikeuksia. Tällöin lapsille kontaktit kavereihin voivat olla epämiellyttäviä, jopa vihamielisiä kokemuksia, jolloin he saattavat vetäytyä kontakteista toisten lasten kanssa. (Karila 2006, 153.)

Päiväkodissa ystävyssuhteet ovat moninaisia. Ystävyssuhteet antavat lapsille tunteen keskinäisestä yhteenkuuluvuudesta sekä myös ryhmän jäsenyydestä. Strandellin (1995) mukaan lasten neuvottelut päiväkodeissa liittyvät pääsääntöisesti kahteen teemaan: sosiaalisiin suhteisiin (esimerkiksi ystävyyteen ja leikkikaveruuteen) ja toiminnan tiloihin (reviirit, aikataulut ja fyysiset tilat). Neuvottelut toimivat näin ollen lasten keskinäisten suhteiden säätelijöinä ja muovaajina. Pelkkä sanallinen neuvottelu ei vielä kuitenkaan riitä ystävyssuhteen luomiseksi. Ystävystymisen ja ystävyyden taito on jotain, jota lapsen tulee oppia lapsuuden sosiaalisten kokemusten kautta. Lapset omaksuvat vähitellen ystävyydessä tarvittavia sosiaalisia taitoja, joita he harjoittelevat ja kehittävät yhdessä. Ochanomizun yliopiston julkaisun (Early Childhood Education Handbook 2014,153) mukaan aikuisen antaessa lasten ilmaista vapaasti mielipiteitään toistensa kesken kehittää lasten neuvottelu- ja keskustelutaitoja luonnollisesti.

Ystävyssuhteet voivat vaikuttaa lapsen ymmärrykseen esimerkiksi vaikeisiin ongelmiin, käsitteisiin tai ihmissuhteisiin. Ystävyssuhteet saavat lapsen kehityksessä siis kokonaisvaltaisen merkityksen. (Karila 2006, 153–154.)

Lasten välinen vuorovaikutus ei aina suinkaan ole sujuvaa tai positiivista: erilaiset konfliktit ja aggressiiviset purkaukset tai väärinymmärrykset ovat tavallisia. Seuraavassa esimerkissä Jani, Biritta ja Liisa ovat leikkimässä samassa tilassa. Biritta menee Liisan lähelle ja haluaisi liittyä Liisan leikkiin, mutta tämä saakin aikaan konfliktin.

Biritta: Hei hei.

Liisa: Joo mä tiään. Pois siit!

Biritta paistaa kädessään olevan lelun maahan.

Liisa: Ei!

Liisa heittää lellä Birittaa jalkoihin. Biritta alkaa itkeä ja pitelee selkäänsä.

Jani: Hyi Liisa!

Tyhmä, olet tyhmä Liisa. Sä löit mua.

Jani: Tämä on meidän juna.

Liisa heittää Jania nukella. Jani heittää nukan takaisin. Sitten hän heittää Liisaa autolla. Jani menee Liisan lähelle ja heittää häntä nukella.

Liisa: ei osunu, ei osunu...osui. Mene pois.

Jani: Enkä mene.

Liisa: Meehän.

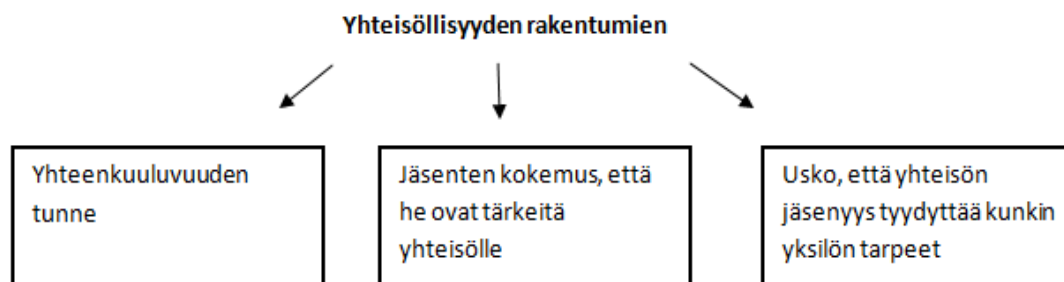
Jani: Biritta...

Tämä konfliktitilanne sai alkunsa Biritan hyvästä halusta liittyä Liisan leikkiin. Liisa Puolestaan haluaa leikkiä edelleen yksin. Biritan heittämä lelu rikkoo Liisan leikkiä ja Liisa suuttuu. Tästä Biritta alkaa taas itkeä. Tämä puolestaan saa Janin osallistumaan kiistaan ja puolustamaan Birittaa. Liisa ja Jani alkavatkin heitellä toisiaan tavaroilla. Sanoja ei siis pystytä käyttämään, vaan vuorovaikutus tapahtuu tekojen avulla. Lapset eivät ymmärrä toistensa ajatuksia ja toimintaan johtaneita syitä, mikä johtaa tilanteen kärjistymiseen. Tilanne päättyykin siihen, kun Liisa kyllästyy kiistaan ja haluaa jatkaa keskeytynyttä leikkiään. Kyseinen esimerkki kuvastaa lasten vuorovaikutuksen haurautta: hyvätkin aikeet voivat johtaa väärinymmärryksiin ja toisen tunteiden loukkaamiseen. Kääntöpuolena asiassa onnistuessaan vuorovaikutuksessa, aloitteet voivat johtaa lasten hedelmälliseen yhteistyöhön. (Karila 2006, 155–156.)

4.7 Lasten yhteisöllisyys

Fernie, Kantor ja Whaley (1995) korostavat, että päiväkodissa yksi tärkeimmistä lasten toiminnan ja vuorovaikutuksen tavoitteista on me-tunteen liittyvän yhteisöllisyyden tunteen saavuttaminen. Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan kokemukseen perustuvaa tunnetta yhteisöön kuulumisesta (jäsenyys) sekä yhteisön merkitystä yksilölle ja hänen tarpeidensa toteutumiselle (ks. kuvio 5). Tämä ilmenee käytännössä siten, että lapella on tarve muodostaa kahdenkeskisistä ystävyys-suhteista laajempia pieniyhteisöjä. Yhteisöllisyys voikin tulla näkyväksi vuorovaikutuksena, jossa ryhmän jäsenten väliset intiimit keskustelut, ajatusten vaihtaminen, hellyyden osoitukset ja jakaminen palvelevat osaltaan ryhmän kiinteyden saavuttamista.

Yhteisessä toiminnassa yhteisön sisäiset roolit ja lasten keskinäiset ystävyyssuhteet lujittuvat samalla kun lapset yhteisönä muodostavat omaa historiaansa, toimintatapojaan, normejaan sekä vahvistavat yhteisön sisäistä yhteenkuuluvuutta. (Karila 2006, 156–157.)

Kuvio 5. Yhteisöllisyyden rakentumisen kolme pääkohtaa (Karila & kumppanit 2006, 156–158.)

Yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteenkuuluvuuden tunne sisältää ajatuksen ryhmään kuulumisesta ja jäsenyyden säilyttämisen tunteesta. Hännikäinen & van Oers (1999) esittävät kirjassaan, että tutkimusten mukaan lasten välinen yhteenkuuluvuus näyttää ilmenevän lojaalisuuden, emootioiden ja empatian osoituksina, samanlaisuuden esille nostamisena ja toisiin ryhmän jäseniin kohdistuvana erityishuomiona ja kiintymyksenä. (Koivula 2010, 25.)

Jäsenten kokemus, että he ovat tärkeitä yhteisölle. Yhteisöllisyyden tunteen kehitymisessä on tärkeää, että jäsenyyden lisäksi yksilö kokee jollakin tavalla vaikuttavansa yhteisöön eli olevansa yhteisön kannalta merkityksellinen. Tässä oleellista on yhteisön jäsenten välinen jaettu emotionaalinen yhteys. Tässä kohtaa emotionaalisella yhteydellä tarkoitetaan yhteistä jaettua historiaa ja samankaltaisia kokemuksia. Kaiken kaikkiaan yhteisöllisyys on kokemuksellista: se kehittyy yhteisessä toiminnassa, joka aikaan saa yhteenkuuluvuuden tunteen. (Karila 2006, 158.)

Usko, että yhteisön jäsenyys tyydyttää kunkin yksilön tarpeet. McMillan (1976) on määritellyt yhteisöllisyyttä artikkelissaan sense of community: Yhteisön jäsenyydessä yksilöiden arvot eli yksilöiden tieto omista tarpeistaan ja toisten tarpeista

jaetaan kaikille näkyviksi, jonka ajatellaan palvelevan koko yhteisöä. Vahva yhteisö kykene liittämään ihmiset yhteen sellaisella tavalla, jossa yksilön ja toisten yhteisön jäsenten tarpeet ovat sopusoinnussa. Yhteisö tarjoaa jäsenilleen mahdollisuuksia positiiviseen vuorovaikutukseen, yhteisten kokemusten jakamiseen ja toisten jäsenten arvostamiseen sekä jäsenten välisen vahvan henkisen yhteyden kokemiseen. (Koivula 2010, 24.)

Vaikka yhteisöllisyys ilmeneekin lasten yhteisöjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa, yhteisöllisyyden kehittyminen ei ole pelkästään lasten oman ponnistelun tulosta. Kontos ja Keyes (1999) painottavat, että varhaiskasvatushenkilöstöllä on suuri merkitys yhteisöllisyyden kehittymisen kannalta. Esimerkiksi lasten vapaan leikin aikana varhaiskasvatushenkilöstö omalla vuorovaikutuksellaan tukee lasten vertaissuhteita, leikkiä, sosiaalisia kontakteja kavereihin ja pyrkii antamaan lapselle positiivista palautetta. Vuorovaikutustaidot kehittyvätkin erilaisten kokemusten kautta ja näiden kokemusten mahdollistajana ja rikastajana lasta ohjaavalla aikuisella on keskeinen merkitys. (Karila 2006, 158.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen aiheena oli vuorovaikutuksen laatu Ikaalisten varhaiskasvatuksessa. Aihe muotoutui pikkuhiljaa, alkaen ensimmäisestä yhteydenotosta sähköpostilla 6.11.2013 Ikaalisten varhaiskasvatuksen päällikölle Mari Takkiselle. Ensin sovittiin viikon päähän tapaaminen Ikaalisten kaupungin talolle, jotta saatiin keskustella kasvotusten sekä työelämän että opiskelijan toivomuksista opinnäytetyötä ajatellen. Tällöin Takkinen halusi ottaa varhaiskasvatuksen laatuasiat esille. Ensin toiveena olisi ollut työstää Ikaalisten varhaiskasvatukselle laatukäsikirja, mutta aihetta haluttiin koulun ja tutkijan puolesta rajata suppeammaksi. Yhteisvoimin päädyttiin siihen, että tutkitaan nimenomaan sitä, millainen on vuorovaikutuksen laatu Ikaalisten varhaiskasvatuksessa.

Useiden sähköpostiviestittelyiden jälkeen saatiin sovittua, että tutkimus tullaan tekemään Ikaalisten varhaiskasvatuksen kolmeen eri yksikköön, jotka ovat Kilvakkalan päiväkodin pienten ryhmä peukaloiset (alle 3-vuotiaat), keskustan päiväkodin esikouluryhmä ja Tevaniemen ryhmäperhepäivähoito. Tutkimukseen valikoitiin hyvin erilaiset yksiköt, sillä vuorovaikutuksen laadusta halutaan saada mahdollisimman monipuolinen kuvaus Ikaalisten alueella.

Kyseisissä yksiköissä tutkittiin työntekijän ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tarkoituksena oli, että vuorovaikutuksen laatua tarkasteltaisiin myös lasten välillä. Tutkimus on tärkeä, sillä vastaavanlaisten asioiden selvitystä ei ole tehty aiemmin, vaikka ne ovat tärkeä osa-alue keskusteltaessa varhaiskasvatuksen laadusta.

Aiheen tärkeyttä tutkija perusteli sillä, että varhaiskasvatuksen prosessitekijöiden tutkiminen mahdollistaa sen, millaiseksi muodostuu lapsen oma kokemus päivähoidossa ja miten itse kasvatusprosessi päiväkodeissa tapahtuu. Nämä varhaiskasvatuksen prosessitekijät koostuvat vuorovaikutussuhteista kasvattajan ja lapsen välillä sekä lapsen fyysisen hyvinvoinnin huolehtimisesta. Myös lasten keskinäiset vertaissuhteet, lapsilähtöinen toiminta sekä toiminnan suunnittelu ja arviointi sisältyvät saman käsitteen alle. (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen ja Vartiainen 1999, 130.)

Ikaalisten varhaiskasvatuksen päällikkö Mari Takkinen oli aiheen merkityksestä samoilla linjoilla ja hänen mukaansa paljon puhutaankin lapsilähtöisestä tavasta työskennellä, jolloin vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä on perusta juuri lapsilähtöiselle tavalle toimia. Hän korosti, että varhaiskasvatuksessa on tärkeää, että vahvistamme lapsen itsetuntoa ja tämän vuoksi vuorovaikutus on myös avainasemassa.

Opinnäytetyön aihe saa myös laajemman merkityksensä kun ajattelemme nykypäivän varhaiskasvatusta: 2014-vuoden Suomessa olemme menossa kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Lisäksi varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Julkisten ja hyvinvointialojen liiton nettisivuilla kerrotaan (JHL 2014), että tulevan lain tarkoituksena on taata laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus kaikille. Nykyisen lain epäkohtina on pidetty muun muassa liian suuria ryhmäkokoja. Näin ollen voidaan heti päätellä, että vuorovaikutus työntekijän ja lapsen välillä kärsii, kun lapsia on paljon.

Lasten näkökulman tavoittaminen ja heidän osallisuutensa voidaan nähdä yhteiskunnassamme vallitsevana arvona, joka esiintyy erilaisissa sopimuksissa. Lasten kanssa työskentelevät joutuvat jatkuvasti tasapainoilemaan sen suhteen, missä asioissa lapsi tulisi nähdä päteväenä ja osaavana toimijana ja milloin hän tarvitsee aikuisen hoivaa ja suojelua. Tämän vuoksi aikuiset ottavat sitä voimakkaammin vastuun lapsen elämästä, mitä nuoremasta lapsesta on kyse. Tällä tavalla he myös huomaamattaan suodattavat lasten äänen aikuisten omien intressien ja tulkintojen läpi. (Hujala 2010, 30.)

5.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö on laadullinen eli tutkimus tehtiin kvalitatiivisesti. Ratkaisuun päädyttiin, koska kvalitatiivisen tutkimuksen nähtiin tuottavan parhaiten Ikaalisten varhaiskasvatukselle sitä tietoa, kuinka vuorovaikutus toimii eri päiväkodeissa Ikaalisten alueella. Laadullisen tutkimus on luonteeltaan sellaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Siinä suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina. Tällöin tutkija luottaa enemmän omiin

havaintoihinsa. Perusteluna tälle on näkemys, että ihminen on riittävän joustava sopeutumaan vaihteleviin tilanteisiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 155.)

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Tässä tutkimuksessa on käytetty kahta eri aineistonkeruumentelmää: teemoiteltua kyselylomaketta ja videokameralla kuvattua havainnointia. Graduaineiston analyysioppaan mukaan (Hiltunen 2014, 4) teemoiteltua kyselylomakkeen tarkoituksena on nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja; toisin sanoen tekstimassasta pyritään löytämään ja erottelemaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Käytännössä sillä tarkoitetaan aineiston pilkkomista ja järjestämistä erilaisten aihepiirien mukaan.

Tutkimuskohteeksi valikoitui Ikaalisten varhaiskasvatuksen päällikön toivomuksesta keskustan päiväkodin esikoulu, Kilvakkalan päiväkodin pienten ryhmä ja Tevaniemen kylän ryhmäperhepäivähoito. Kyseisten yksiköiden kasvatushenkilökunnalle lähetettiin teemoiteltu kyselylomake, joka käsitteli lapsen ja työntekijän välistä vuorovaikutusta sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Kysymyksiin sai vastata avoimesti, valmiita vastausvaihtoehtoja ei siis ollut. Avoimessa kyselylomakkeessa itse vastaamisessa on vapautta. Vastaukset tulkittiin laadullisesti, jolloin tutkija pyrki nostamaan vastauksista esiin keskeisiä teemoja, jotka voidaan yleistää tietyn tyyppisiksi tulkinnoiksi. (Empiirisen tutkimuksen tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmiä 2014.)

Kysymykset olivat lyhyitä ja helposti ymmärrettäviä, joihin toivottiin vastattavan muutamalla esimerkillä. Lomakkeen vastaukset teemoiteltiin, joidenka kautta voitiin tehdä johtopäätöksiä. Esiin tulleista asioista hahmoteltiin erilaisia kuvioita, joista lukijan on helppo löytää vastauksien oleelliset asiat.

Koska tutkimukselle haettiin syvyyttä, siirryttiin havainnointiin, joka toimi tutkimuksen toisena aineistonkeruumenetelmänä. Tutki ja kirjoita -kirjan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 199) mukaan kyselyn ja haastattelun avulla saadaan

selville, mitä henkilöt uskovat ja tuntevat. Ne kertovat, miten tutkittavat erilaiset asiat ympärillään havaitsevat, mutta ne eivät kerro, mitä todella tapahtuu. Havainnoinnin (observation) avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset niin kuin he ovat sanoneet toimivansa.

Tutkimustilanteena oli luonnollinen vuorovaikutustilanne eli ruokailu. Ruokailun aikana pystyttiin havainnoimaan sekä aikuisen ja lapsen että lapsen keskinäistä vuorovaikutusta. Aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutuksen havainnointia tehtäessä kiinnitettiin huomiota muun muassa siihen, kuinka Sapere eli ruokakasvatusten menetelmä toteutuu. Lasten välistä vuorovaikutusta havainnoitiin siten, että pyrittiin pistämään merkkeille, kuka puhuu, millä sanoilla, eleillä tai liikkeillä. Havainnoissa tarkastellaan myös sitä, kuinka ja mitä asioihin vastataan.

Koko ruokailutilanne videoitiin kameralla, jotta voitiin tehdä mahdollisimman paljon havaintoja. Aamupalalla havainnoitiin Kilvakkalan päiväkodin pienten ryhmää peukaloisia, lounaan aikaan keskustan päiväkodin eskariryhmää ja välipalan aikaan Tevaniemen kylän ryhmäperhepäivähoitoa.

5.3 Aineiston analyysi

Videon tarkempaa tarkastelua varten kirjoitettiin litterointeja, joista oli helpompi analysoida tapahtunutta. Litterointeja analysoitaessa pyrittiin löytämään tietynlaisia sanoja, puheessa esiintyviä taukoja tai erikoisia ilmauksia, joiden avulla voidaan miettiä sitä, mitä ne kertovat vuorovaikutuksesta. Tietynlaiset, useasti toistuvat ilmaukset ryhmiteltiin kokonaisvaltaisiksi teemoiksi, jotka kuvaavat juuri tässä vuorovaikutuksessa esiin nousseita sekä huolen että ilonaiheita. Kyseessä on siis aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tämän jälkeen videointeja vertailtiin siihen, kuinka yksiköiden työntekijät avoimeen kyselylomakkeen vastasivat.

Videointikohtaukset tulivat kestämään noin 12 min/kohtaus ruokailutilanteesta riippuen. Videoiden alkuun pyrittiin saamaan myös kuvaa niistä tilanteista, kuinka

ruokailuun saavutaan ja kuinka se sieltä lähdetään. Varsinaisia havaintokohteita valmiista videoinnista olivat:

- Onko aikuinen aidosti kiinnostunut lapsen tarpeista ruokailutilanteessa?
- Kuinka ruokakasvatusmenetelmän hyödyntäminen näkyy työntekijän työskentelyssä?
- Kuinka asioista puhutaan ja miten niihin vastataan? Miten lapset reagoivat aikuisten puheisiin ja toisinpäin?
- Millaisia asioita voi päätellä työntekijöiden ja lasten eleistä ja ilmeistä?
- Kuinka lapset käyttäytyvät toisiaan kohtaan?

Lopuksi havainnot vedettiin yhteen ja mietittiin, mitä nämä kaikki kertovat työntekijän ja lapsen sekä lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja millaisena lasten keskinäinen vuorovaikutus esiintyy. Näin saatiin vastauksia tutkimusongelman kysymyksiin.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuus eli reliabiliteetti voidaan nähdä hyvänä, sillä tutkimuksessa on käytetty sekä kyselylomakkeita että havainnointia, joka on suoritettu luonnollisessa ympäristössä eli ruokailussa. Havainnointia luonnollisessa ympäristössä käytetään erityisesti toiminnan ja käyttäytymisen kuvaamisen tulkitsemiseen kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Tutkimusmenetelmänä se on joustava ja se soveltuu hyvin tilanteisiin, joissa on olennaista säilyttää tuntuma tutkimuskohteen kokonaisuutena. Silloin tutkimuskohdetta ei irroteta ympäristöstään, vaan tutkimuskohteen ympäristön suhteen tarkastelu on osa tutkimusta. (Törrönen M. 1999, 221.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimus on tehty kolmeen eri organisaatioon. Lisäksi kyselylomakkeisiin vastaamiseen työntekijät ovat saaneet käyttää kunnolla aikaa. Tutkimuksen luotettavuutta saattaa puolestaan heikentää se, että havainnoitavat ruokailutilanteet ovat olleet jokaisessa organisaatiossa eri aikaan päivästä: yhdessä havainnoitiin aamupalaa, toisessa lounasta ja kolmannessa välipalaa.

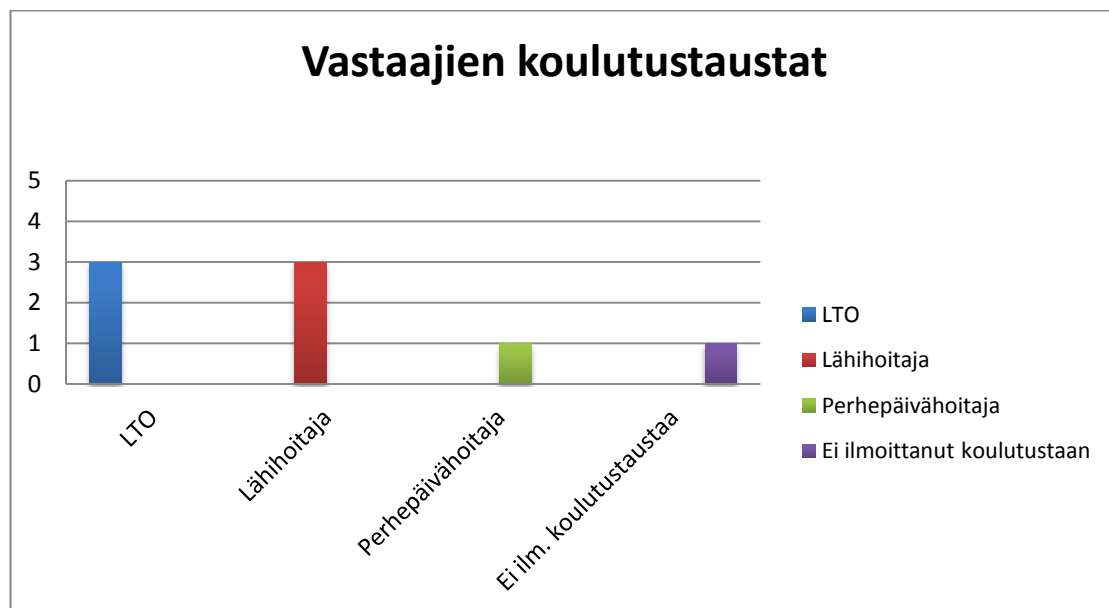
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselylomake lähetettiin sähköisesti kolmeen Ikaalislaiseen päiväkotiin. Tutkimus kohdennettiin näissä päiväkodeissa kolmeen tiettyyn ryhmään: Kilvakkalan päiväkodin pientenryhmään, Keskustan päiväkodin esikouluryhmään sekä Tevaniemen päivähoidon ryhmäperhepäivähoitoryhmään. Näiden yksittäisten ryhmien kasvatushenkilökunta oli siis tutkimuksen vastaajajoukko. Kiireellisen aikataulun vuoksi, kyselylomake testattiin vain Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoilla ja mahdollisimman korkea vastausprosentti varmistettiin siten, että kyselylomakkeisiin oli mahdollisimman paljon aikaa vastata, jotka sitten henkilökohtaisesti käytiin myös noutamassa.

Videokuvaukset tehtiin samoihin kohdeorganisaatioihin, kuin mihin kyselylomakkeet lähetettiin. Videokuvauksista tehdyt litteroinnit on käsitelty kyselylomakkeista saadun analyysin jälkeen omana osanaan. Videokuvauksista löytyneitä havaintoja, jotka tukevat kyselylomakkeista saatuja vastauksia, viitataan kyseiseen kohtaan videohavaintoja esitellessä.

6.1 Taustatiedot

Taustatiedoissa kysyttiin vastaajan koulutustaustaa (kuvio 6.) Koulutustaustan kysymisellä haluttiin kartoittaa millaisen koulutuksen omaavaa henkilökuntaa on kohdeorganisaatioissa töissä sekä silmämääräisesti vertailla vastauksien pituuksia koulutustaustaan nähden.

Kuvio 6. Vastaajat koulutustaustansa mukaan

Kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajia oli kolme, lähihoitajia kolme ja perhepäivähoidonohjaajia yksi. Yksi vastaaja ei halunnut ilmoittaa koulutustaustaan-
sa jättämällä vastaamatta esitietoihin.

6.2 Vuorovaikutus mielikuvana

Tutkimuksen ensimmäisessä varsinaisessa kysymyksessä kysyttiin *vuorovaikutus*-
sanon herättämiä mielikuvia. Jokaisen kahdeksan vastaajan vastauksessa ilmeni
ajatus siitä, että vuorovaikutus on kahden tai useamman henkilön välistä viestintää.
Eräs vastaaja lähti analysoimaan kyseisen sanon herättämää mielikuvaa seuraavalla tavalla:

”Vuorovaikutus on kahden tai useamman ihmisen välistä. Vuorovaikutukseen kuuluu puheen lisäksi ilmeet, eleet, liikkeet, äänensävyt jne. – Kokonaisuus, miten ihmiset ilmaisevat itsensä toisille. Vuorovaikutuksessa puhumme ja kuuntelemme toisiamme sekä reagoimme toistemme puheeseen jollakin tavalla (puhe, eleet, ilmeet, liikkeet...) ”

6.3 Hyvä vuorovaikutus työntekijän ja lapsen välillä

Kuvio 7. Työntekijöiden näkemykset hyvästä vuorovaikutuksesta.

Toisessa kysymyksessä kohdeorganisaatioiden työntekijöiltä kysyttiin mielipidettä, millaista on hyvä vuorovaikutus työntekijän ja lapsen välillä (kuvio 7). Vastauksista nousi esiin neljä pääteemaa, jotka olivat kunnioitus (3 ilmaisu), avoimuus (3 ilmaisu), aitous (3 ilmaisu) sekä tasavertaisuus (2 ilmaisu).

Kunnioitus (3 ilmaisu.) Kunnioitus-teeman alle kätkeytyy ajatus siitä, että sekä lapsi että aikuinen kuuntelevat toisiaan kun jommallakummalla on asiaa. Lisäksi toiminnan tulee olla molemmin puolin yhteistyökykyistä.

Avoimuus (3 ilmaisu.) Avoimuus piti sisällään tunteiden näyttämisen sallimisen niin iloisissa kuin surullisissa asioissa.

Aitous (3 ilmaisu.) Aitoudesta puhuttaessa haluttiin taas mainita se, että etenkin aikuisen ilmeiden ja kehon kielen on tarkoitettava samaa kuin hänen puhumansa sanat.

Tasavertaisuus (2 ilmaisu.) Tasavertaisuudesta puhuttaessa vastaajat ilmaisivat, että lapsen kanssa ollessa vuorovaikutuksessa on pidettävä katsekontakti ja aikuis-

sen on selitettävä asioita lapselle tasavertaisella tavalla, jotta lapsi ymmärtää ne kehitystasostaan riippumatta. Eräs vastaaja mainitsee, että *”Hyvään vuorovaikutukseen kuuluu myös hyväntahtoinen ja lapsen tasolla ymmärrettävä huumori”*.

6.4 Hyvää vuorovaikutusta edesauttavat asiat

Kuvio 8. Hyvän vuorovaikutuksen rakentuminen.

Seuraavaksi työntekijöiltä selvitettiin, mitä he pitävät hyvää vuorovaikutusta edesauttavina asioina (kuvio 8.) Vastaukset teemoiteltiin päiväkodin käytettävissä olevien resurssien (5 ilmausta), yhteisten sääntöjen (4 ilmausta) ja työntekijän oikean asenteen alle (4 ilmausta.)

Päiväkodin käytössä olevat resurssit (5 ilmausta.) Resursseihin kuuluu se, että työntekijät kokevat antavansa tarpeeksi aikaa lapselle. Työntekijöiden mielestä tämä edellyttää riittävää määrää aikuisia ja pienten lapsiryhmien suosimista. Erään vastaajan mukaan myös *”turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö edistää hyvää vuorovaikutusta”*.

Työntekijöiden laatimat yhteiset säännöt (4 ilmausta.) Yhteisesti laaditut säännöt nähdään vuorovaikutusta edistävänä tekijänä siten, kun asioista puhutaan yksi kerrallaan. Yhteisiin sääntöihin kuuluu, että keskustelut pidetään luottamuksellisina ja epäselviksi jäädyt asiat varmistetaan aina lapselta.

Eräs vastaaja selventää, että *”tilanteissa, joissa lapsi ei osaa vielä puheella ilmaista itseään aina ymmärrettävästi, aikuinen voi sanallisesti arvailla kysymällä, mitä lapsi tarkoittaa.”*

Oikea asenne (4 ilmausta.) Työntekijät ilmaisevat vastauksissaan myös adjektiivein, mitä oikean asenteen omaavalta työntekijältä työssään vaaditaan, jotta tämä voisi edistää hyvää vuorovaikutusta. Työntekijät listasivat kyseisiksi asioiksi luottamuksen säilyttämisen, rehellisyyden ylläpitämisen ja aidon kiinnostuneisuuden lasta kohtaan. Työntekijät pitivät tärkeänä, että hoidossa olevat lapset tunnetaan hyvin.

6.5 Vuorovaikutuksen haasteet

Kuvio 9. Vuorovaikutuksen haasteet.

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin, mitkä ovat työntekijöiden mielestä vuorovaikutuksen haasteet (kuvio 9.) Suurimmaksi haasteeksi nousi yhteisen kielen puute (5 ilmausta), toiseksi suurin haaste koettiin olevan kiire ja vetäytynyt lapsi (molemmissa 3 ilmausta). Näiden lisäksi vuorovaikutuksen haasteiksi nähtiin

kontaktin luomisen vaikeus (2 ilmausta), kiihtynyt mieliala (1 ilmaus), väsymys (1 ilmaus) ja tilojen pienuus (1 ilmaus).

Yhteisen kielen puute (5 ilmausta.) Kielen puutteella kuvailtiin lähinnä lapsen puhevaikeuksia, puheen vähyyttä ja sen ymmärtämisen vaikeutta. ”*Näiden asioiden takia on tärkeää, luoda hyvä vuorovaikutussuhde*”.

Kiire (3 ilmausta.) Kiire mainittiin kolmessa eri vastauksessa, mutta vastaajat eivät määritelleet, millaisissa tilanteissa kiire syntyy tai miksi sitä on ylipäättään olemassa.

Vetäytynyt lapsi (3 ilmausta.) Vetäytyneellä lapsella vastaajat tarkoittivat persoonaltaan ujoa lasta, jolla on sosiaalisella alueella joitakin erityisvaikeuksia. ”*Eri-tyislasten arvaamattomuus*” nähtiin myös erään vastaajan mielestä vuorovaikutuksen haasteena.

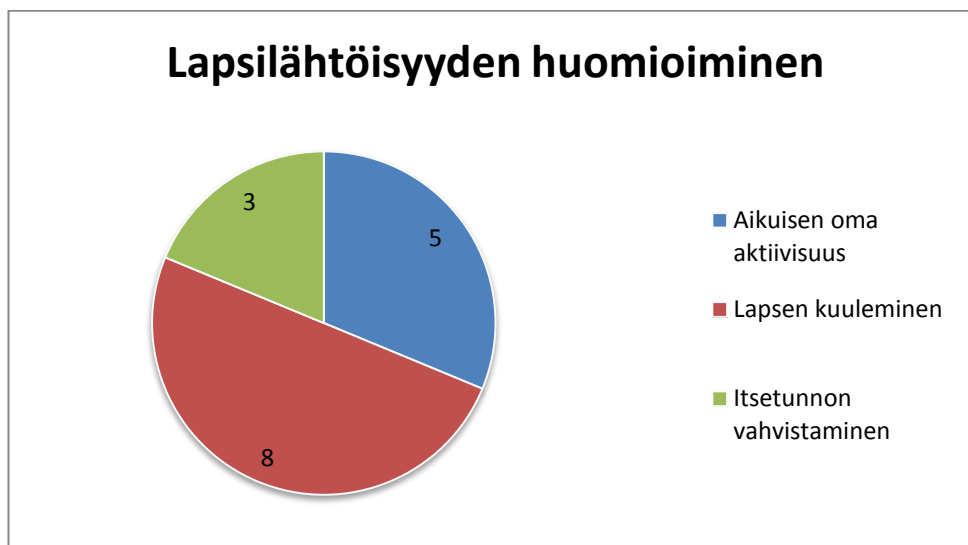
Kontaktin luomisen vaikeus (2 ilmausta.) Kontaktin luominen lapseen koettiin olevan myös haastava tekijä vuorovaikutuksessa. Työntekijät olivat sitä mieltä, että kontaktin luominen ei ole kaikkien lasten kanssa yhtä helppoa, mutta työntekijät eivät määritelleet sen paremmin, miksi näin on.

Iso lapsiryhmä (2 ilmausta) ja *pienet tilat* (1 ilmaus) mainittiin vastauksissa, mutta asioita ei sen paremmin avattu.

Kiihtynyt mielentila (1 ilmaus), *väsymys* (1 ilmaus) ja *pienet tilat* (1 ilmaus.) Eräs työntekijä kuvaili kyseisiä ilmauksia seuraavin sanoin:

”Kiihtyneessä mielentilassa, väsyneenä tai kiireessä ei ehkä mieti niin tarkkaan, miten itsensä ilmaisee tai reagoi toisen puheeseen. Tällöin ei aina myöskään keskity kuuntelemaan toisia tai muista katsekontaktia.”

6.6 Lapsilähtöisyyden huomioiminen työssä

Kuvio 10. Lapsilähtöisyyden huomioiminen omassa työskentelyssään.

Viides kysymys käsitteli sitä, kuinka työntekijä huomioi lapsilähtöisyyden omassa työskentelyssään (kuvio 10.) Kolmeksi pääteemaksi voidaan nostaa lapsen kuuleminen (8 ilmausta), aikuisen oma aktiivisuus (5 ilmausta) ja lapsen itsetunnon vahvistaminen (3 ilmausta).

Lapsen kuuleminen (8 ilmausta.) Lapsen kuulemis-teema tuli esiin monessa muodossa lähes jokaisessa vastauksessa. Kuulemisella vastaajat tarkoittivat lapsen toiveiden ja kiinnostuksen kohteiden huomioimista tämän ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Kuulemisen kerrottiin tarkoittavan käytännössä myös sitä, että työntekijä huomioi jokaisen lapsen päivän aikana henkilökohtaisesti ja antaa tilaa keskusteluille. Eräs vastaaja havainnollistaa lapsen kuulemistä:

”Käytän valintakortteja leikeissä. Lapsi saa korttien avulla valita, mitä lapsi haluaa leikkiä.”

Aikuisen oma aktiivisuus (5 ilmausta.) Aktiivisuus-teeman alle kerättiin asioita, joissa aikuinen omalla toiminnallaan voi vaikuttaa lapsilähtöisyyden konkreettiseen näkymiseen työssään. Näitä asioita ovat vastaajien mielestä esimerkiksi aikuisen selkeä ja ymmärrettävä puhekieli.

Teeman alle kuuluu myös aikuisen aktiivinen kysely lapselta tämän ajatuksista ja mielipiteistä:

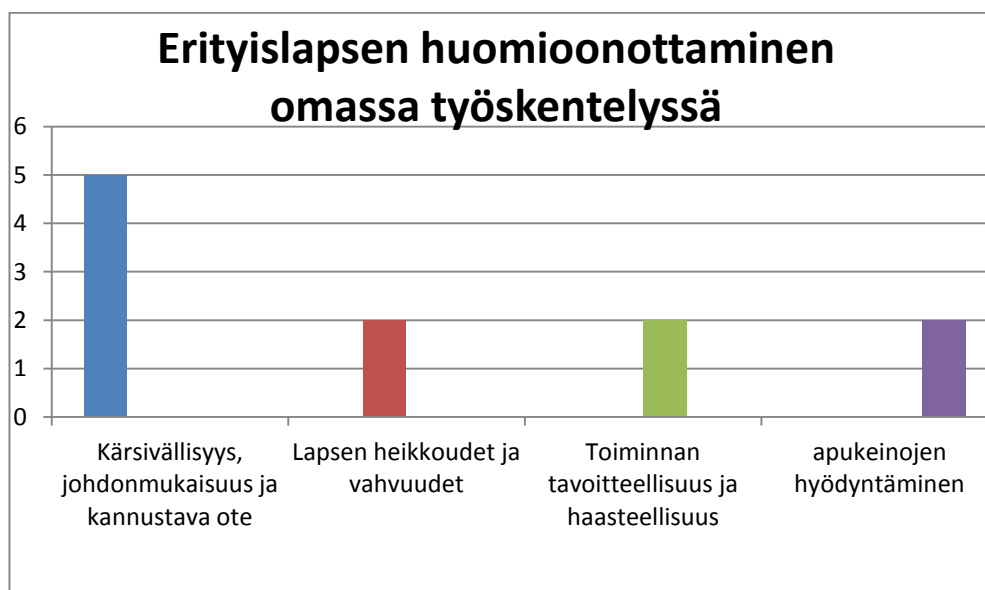
”Olen kiinnostunut lasten asioista ja osoitan sen kyselemällä ja keskustelemalla heidän kanssaan”.

Lapsen itsetunnon vahvistaminen (3 ilmausta.) koettiin myös tärkeäksi tavaksi työstää lapsilähtöisyyttä. Työntekijät haluavat tukea lapsen mahdollisuutta käyttää omaa luovuutta ja mielikuvitusta.

”Kaiken leikin ei tarvitse olla aikuisen valmiiksi pureskelemaa”.

Työntekijät olivat sitä mieltä, että itsetuntoa voidaan vahvistaa asettumalla toisiinsa lapsen tasolle.

6.7 Erityislapsen kanssa työskennellessä huomioon otettavat asiat

Kuvio 11. Erityislapsen huomioonottaminen omassa työskentelyssä.

Kuudes kysymys käsitteli erityislapsen huomioimista työntekijöiden omassa työskentelyssään (kuvio 11.) Pääteemoiksi nousivat seuraavat asiat: Kärsivällisyys, johdonmukaisuus ja kannustava ote (5 ilmausta) lapsen heikkoudet ja vahvuudet

(2 ilmausta), toiminnan tavoitteellisuus ja haasteellisuus 2 (ilmausta) sekä apukeinojen hyödyntäminen (2 ilmausta.)

Kärsivällisyys, johdonmukaisuus ja kannustava ote (5 ilmausta.) Kyseiset ilmaukset olivat työntekijöiden mielestä asioita, joita erityislapsen kanssa työskentelevältä aikuiselta vaaditaan.

”Kannustaminen haasteellistenkin asioiden harjoitteluun on tärkeää sekä kehuminen, kun lapsi tosissaan yrittää, vaikka ei onnistuisikaan.”

Lapsen heikkoudet ja vahvuudet (2 ilmausta.) Lapsen heikkouksiin ja vahvuuksiin tulee tutustua tarkasti:

”Sillä tavalla erityistä tukea tarvitseva lapsi voidaan huomioida yksilöllisesti. Erityistarpeista lasta ei voida verrata muihin samanikäisiin lapsiin”.

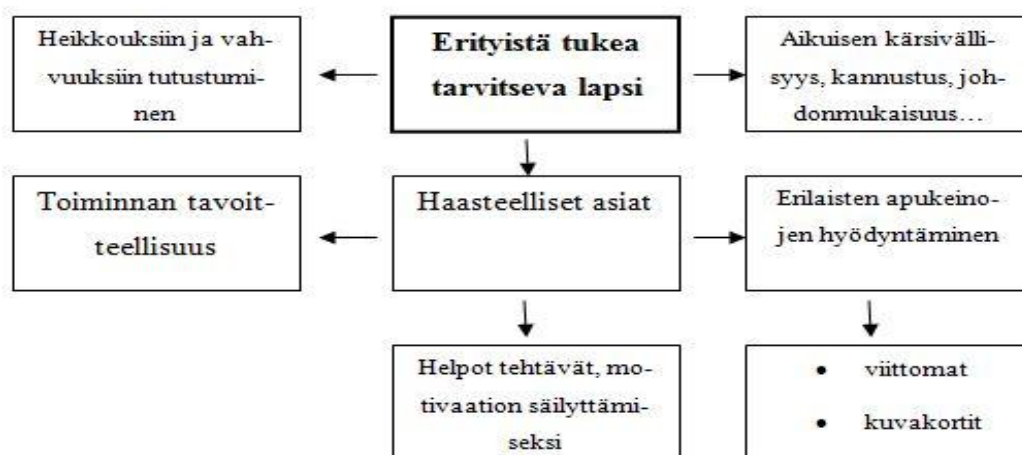
Toiminnan tavoitteellisuus ja haasteellisuus (2 ilmausta.) Toiminnan tavoitteellisuus ja haasteellisuus tarkoittaa, että myös haasteellisissa asioissa opetussuunnitelmien tavoitteet tulee täyttyä. Haasteellisissa asioissa lapselle tulee antaa lapsen kehitystä tukevia tehtäviä:

”Haasteellisia asioita harjoiteltaessa on muistettava, että liitetään mukaan myös joitakin lapselle helppoja asioita, että motivaatio säilyy ja tilanteista jäisi myönteisiä kokemuksia”.

Apukeinojen hyödyntäminen (2 ilmausta.) Apukeinojen hyödyntäminen nähtiin myös tärkeänä erityislasten kanssa työskenneltäessä.

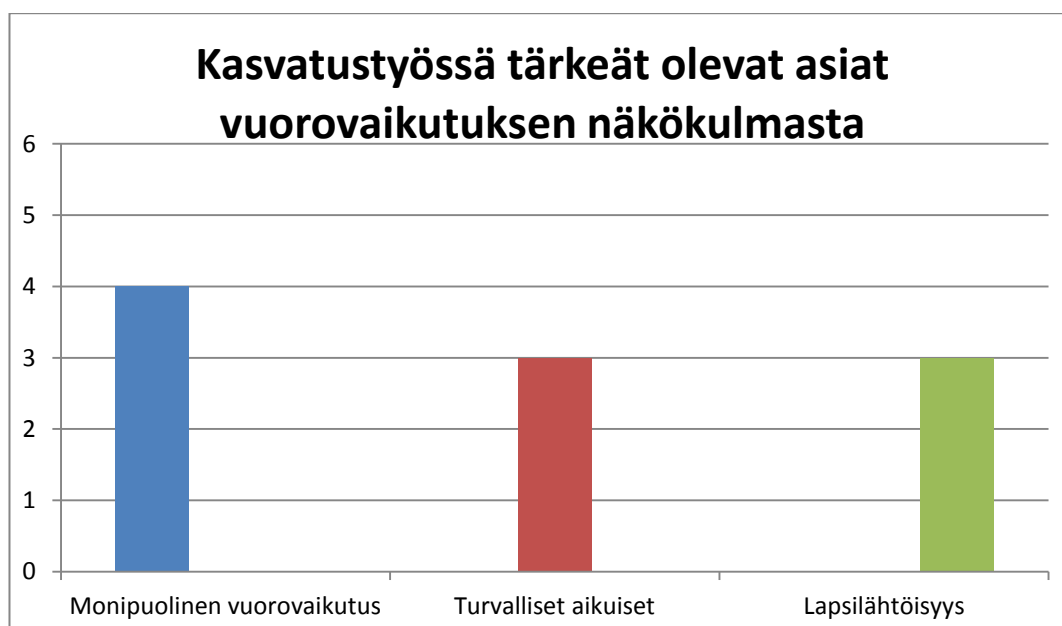
”Käytän kuvia, tukiviittomia, ilmeitä ja eleitä oman puheeni ja ilmaisuni tukena.”

Vastauksista voidaan koota työntekijöiden yhteinen miellekartta lukijalle, kuinka erityislapsen kanssa tulee toimia (kuvio 12.)

Kuvio 12. Huomioon otettavat asiat erityislasten kanssa

6.8 Tärkeitä asiat kasvatustyössä vuorovaikutuksen näkökulmasta

Kuvio 13. Työntekijöiden kokemat tärkeät asiat kasvatustyössä vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Kysyttäessä työntekijöiden omaa mielipidettä heidän kokemistaan tärkeistä asioista vuorovaikutuksessa (kuvio 13), nousi vastauksista kolme pääteemaa: Monipuolinen vuorovaikutus (4 ilmausta), turvalliset aikuiset (3 ilmausta) ja kasvatuskumppanuuden lapsilähtöisyys (3 ilmausta). Teemoihin lueteltiin samoja asioita, jotka koettiin myös hyvän vuorovaikutuksen edistäviksi tekijöiksi.

Monipuolinen vuorovaikutus (4 ilmausta.) Monipuolinen vuorovaikutus -teema käsittää vuorovaikutuksen vastavuoroisuuden. Niin lapselta kuin aikuiselta odotetaan yhteistyökykyä vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi.

Turvalliset aikuiset (3 ilmausta.) Ilmausta käsittää sen, että aikuisen on oltava aikuinen, joka on läsnä tilanteessa kuin tilanteessa. Rehellisyys ja aitous sekä kunioitus ja kannustus ovat turvallisen aikuisen tärkeitä ominaispiirteitä.

Lapsilähtöisyys (3 ilmausta.) Lapsilähtöisyys pitää sisällään ajatuksen, että lapsen luottamus omiin vanhempiin ja työntekijöihin lisääntyy, kun lapsi huomaa aikuisten keskustelevan ja olevan samaa mieltä lapseen liittyvissä asioissa.

6.9 Eri kasvatustieteen menetelmien hyödyntäminen hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi lapsen kanssa

Kuvio 14. Työntekijöiden käyttämät kasvatustieteen menetelmät hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi lapsen kanssa.

Seuraavassa kysymyksessä tiedusteltiin työntekijöiden käyttämiä kasvatusmenetelmiä hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi (kuvio 14.) Vastauksista löytyi kolme teemaa: Ohjeet ja säännöt (8 ilmausta), lapsen tasolla keskustelu (5 ilmausta) sekä aktiivinen leikki (3 ilmausta.)

Ohjeet ja säännöt (8 ilmausta.) Ohjeet ja säännöt -teema keräsi kaikista eniten ilmauksia. Teeman alle kätkeytyy myönteinen toimintatapa kasvattaa lasta:

”Myös kieltoja pyrin ilmaisemaan myönteisellä tavalla, esimerkiksi en sano ”ei juosta” vaan ”nyt kävellään” tai ”näytähän, miten osaat kävellä rauhallisesti”.”

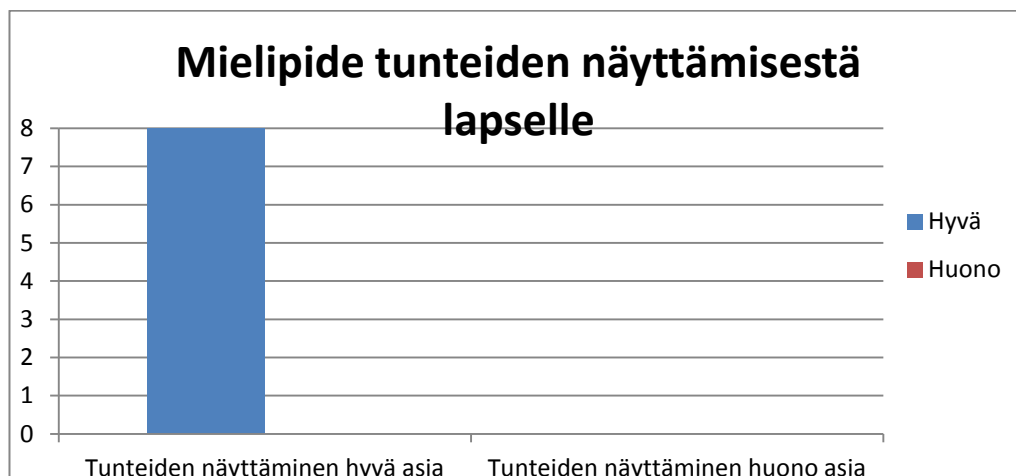
Lisäksi tilanteiden mallintaminen nähtiin toimivana menetelmänä kasvatustyössä.

Lapsen tasolla keskustelu (5 ilmausta.) Lapsen tasolla keskustelu –teema käsitti sen, että työntekijän keskustellessa lapsen kanssa on osoitettava lapselle läheisyyttä. Lapsen kanssa käydyt keskustelut on oltava luonteeltaan rohkaisevia ja kannustavia. Lisäksi keskustellessaan lapsen kanssa työntekijä voi joskus olla hassutteleva aikuinen.

”Esimerkiksi puhuessani lapselle en huuda asiaani monen metrin päästä, vaan menen lapsen luokse, otan katsekontaktin lapseen kun puhun hänelle.”

Aktiivinen leikki (3 ilmausta.) Aktiivisella leikillä tarkoitettiin myös aikuisen osallistumista leikkiin. *”Leikkiä tulee myös ohjata”*. Lisäksi ryhmätuokiot, joissa mm. tehtiin yhdessä erilaisia askarteluita, nähtiin tärkeänä.

6.10 Tunteiden näyttäminen lapselle

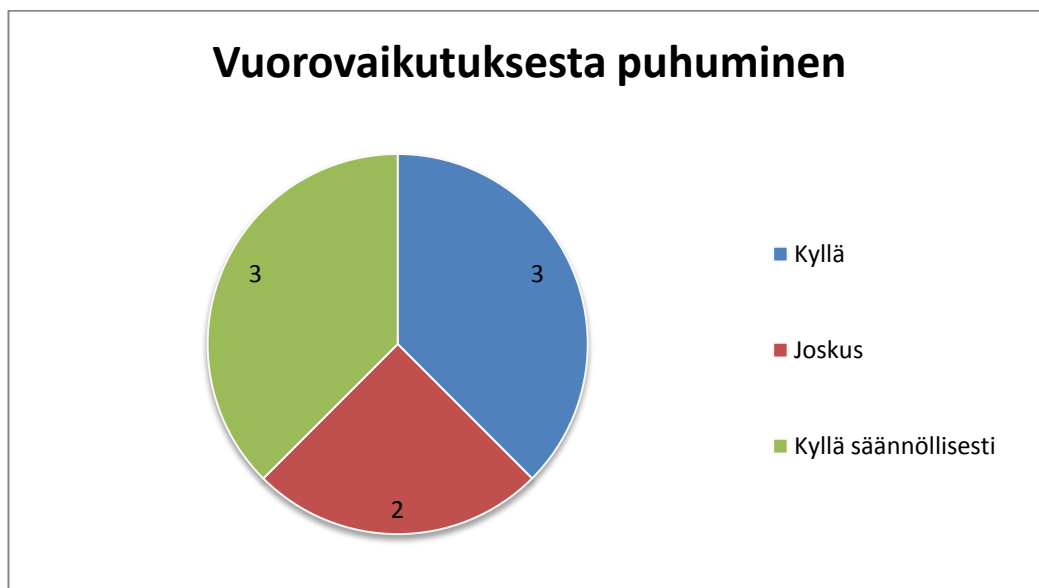
Kuvio 15. Tunteiden näyttäminen lapselle vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin, mitä mieltä työntekijä on tunteiden näyttämisestä lapselle ja onko se hänen mielestään vuorovaikutusta edistävää vai taannuttava tekijä (kuvio 15.) Kaikki vastaajat (8) olivat sitä mieltä, että tunteiden näyttäminen on oikein ja vuorovaikutusta edistävää asia.

Tunteiden näyttäminen on hyvä asia (8 ilmausta.) Myönteinen suhtautuminen tunteiden näyttämiseen sai hyvin samankaltaisia perusteluita: ”*Tunteiden näyttäminen on ehdottoman tärkeää*”. 5 vastaajaa lisäsi vastaukseensa, että tunteiden näyttäminen lapselle on hyvä asia, jos se tehdään hallitusti. Hallittuun tunteiden näyttämiseen löytyi seuraavat perustelut:

”Aikuisen kiihtynyt mielentila ei saa näkyä huutamisena, lasta halveksivana tai kovakouraisena kohteluna lasta kohtaan. Ainoastaan tekoa saa moittia eikä lasta kokonaisuudessaan.”

6.11 Vuorovaikutuksesta puhuminen työyhteisössä

Kuvio 16. Vuorovaikutuksesta puhuminen työyhteisössä eri ilmauksin.

Viimeisessä aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta käsittelevässä kysymyksessä haluttiin tietää, puhutaanko vuorovaikutuksesta yleensä työyhteisössä (Kuvio 16.) Kysymykseen vastattiin erilaisilla ilmauksilla. Pelkästään *kyllä*-vastauksen antoivat 3 vastaajaa. *Puhutaan paljon säännöllisesti* – ilmauksella vastasi 3 vastaajaa, *joskus* -vastauksen antoi 2 vastaajaa.

Puhutaan säännöllisesti (3 ilmausta.) Puhumisen säännöllisyyttä avattiin muun muassa seuraavalla tavalla:

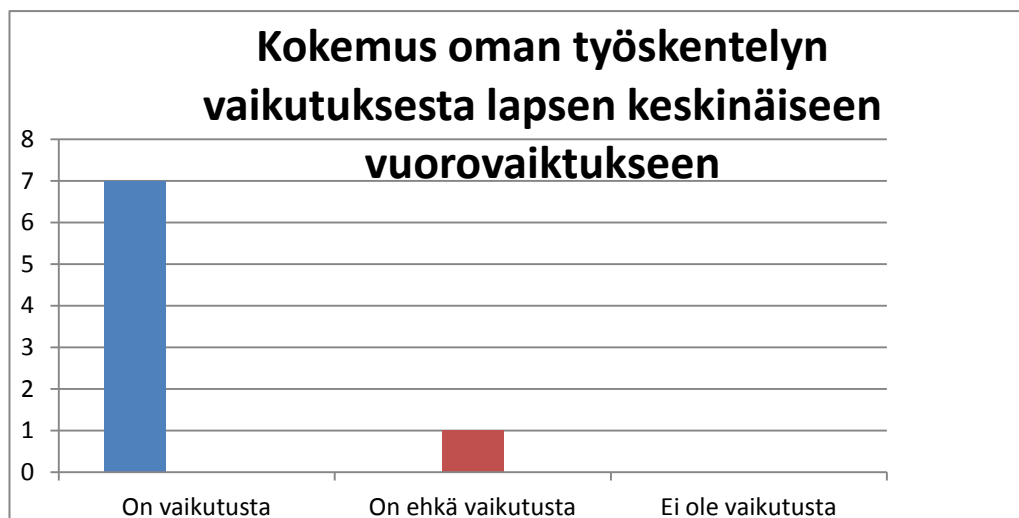
”Kyllä puhutaan. Sitä pidetään tärkeänä, että lapsilla on leikkikavereita, eikä kiusata. Havainnoidaan lapsia ja heidän keskinäistä vuorovaikutusta.”

Toinen vastaaja kuvaili asiaa seuraavasti:

”Kyllä. Mietimme yhdessä eri tilanteita jälkikäteen ja mietimme miten muuten ne olisi voinut hoitaa vai miksi juuri tämä tapa oli hyvä”.

Joskus (2 ilmausta.) Joskus -vastausta ei ollut sen tarkemmin avattu, vaan vastaukset olivat ilmaistu vain yhdellä kyseisellä sanalla.

6.12 Työskentelyn vaikutus lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen

Kuvio 17. Oman työskentelyn vaikutus lapsen keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Lasten keskinäistä vuorovaikutusta käsittelevän osa-alueen ensimmäisessä kysymyksessä haluttiin tietää, kokeeko työntekijä omalla työskentelyllään olevan vaikutusta lapsen keskinäiseen kanssakäymiseen (kuvio 17.) Kaikista vastaajista 7 oli sitä mieltä, että vaikutusta on. 1 vastasi vastauksessaan ”varmaan”. Kukaan ei ollut sitä mieltä, ettei omalla työskentelyllä olisi vaikutusta lapsen keskinäiseen vuorovaikutukseen.

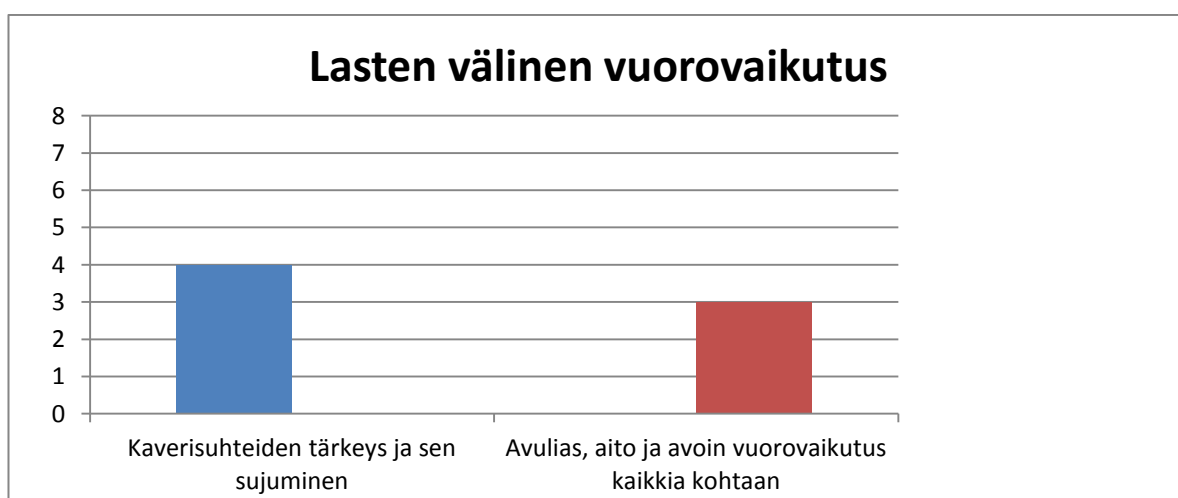
On vaikutusta (7 ilmausta.) Vastanneista 6 mainitsi, että aikuinen toimii mallina lapsille. Tätä kuvattiin seuraavasti: ”Lapset tarkkailevat kokoajan aikuisten käyttäytymistä kaikilta tahoilta ja kopioivat sitä itse sopiviin tilanteisiin. Esimerkki on tärkeä!” 1 vastaaja huomautti, että jo pelkkä aikuisen läsnäolo vaikuttaa lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Eräs vastaaja lähti analysoimaan aikuisen läsnäolon positiivisesta vaikutuksesta lasten vuorovaikutukseen:

”Voin vaikuttaa lasten väliseen vuorovaikutukseen ristiriitatilanteissa olemalla mukana asian selvittämisessä. Hiljaisia lapsia otan mukaan leikimään toisten lasten kanssa.”

On ehkä vaikutusta (1 ilmaus.) Kyseisen ilmauksen vastaaja vastasi seuraavasti:

”Varmaan. Pidän itse vuorovaikutusta tärkeänä osana. Havainnoin lapsia, ettei kukaan jäisi yksin. Leikit ovat tärkeässä osassa. Keskustellaan ystävyyden merkityksestä. Myös ryhmätyöt ja toiminnot toisten lasten kanssa ovat tärkeitä.”

6.13 Työntekijän kokemus lasten välisestä vuorovaikutuksesta

Kuvio 18. Työntekijöiden kokemukset lasten välisestä vuorovaikutuksesta.

Kyselylomakkeen viimeisessä kysymyksessä kysyttiin työntekijöiden kokemuksia siitä, millaista lasten välinen vuorovaikutus on työntekijän omassa yksikössä (kuvio 18). Kaikki vastaajat (8) olivat lasten väliseen vuorovaikutukseen tyytyväisiä. Lasten välisessä vuorovaikutuksessa työntekijät korostivat kahta eri pääteemaa: Kaverisuhteiden tärkeyttä ja sen hyvää sujumista (4 ilmausta) sekä avuliasta, aitoa ja avointa vuorovaikutusta kaikkia kohtaan (3 ilmausta).

Kaverisuhteiden tärkeys ja sen sujuminen (4 ilmausta.) Kaverisuhteiden tärkeys ja sen sujuminen –teema piti sisällään työntekijöiden näkemyksiä kaverisuhteiden onnistumisista. ”Lapset ovat tutustuneet hyvin toisiinsa, reippautta löytyy, välittämistä toisista. Hyviä keskusteluita. Lapset leikkivät paljon toistensa kanssa.”

Avulias, aito ja avoin vuorovaikutus kaikkia kohtaan (3 ilmausta.) Kyseiset ilmatukset käsittivät ajatuksia siitä, millaisella asenteella lapset päiväkodissa ovat toisiinsa nähden.

”Lapset auttavat mielellään toisiaan vähän kaikissa pikkujutuissa ja kommunikoivat keskenään hienosti, jopa ne jotka eivät vielä puhu. Lapset osaavat näyttää ryhmässä toisilleen hienosti tunteensa.”

Eräs vastaaja huomauttaa, että:

”Lapset, jotka ovat alle 3-vuotiaita, on sanallinen vuorovaikutus vasta kehittyneissä. Erimielisyydet menevät vielä helposti fyysiselle tasolle esim. viedään lelu kaverin kädestä, tönäistään, lyödään, itketään.”

6.14 Videomateriaaleista nousseet havainnot

Tässä osiossa videokuvamateriaalien pohjalta tehdyt litteroinnit avataan ja litteroinnissa tehtyjä havaintoja viitataan kyselylomakkeiden vastauksiin asiayhteyksien löytyessä. Videomateriaalia oli yhteensä n. 73 min, josta valikoitiin litteroitavaksi yhteensä 10 kohtausta. Kohtauksista kirjoitettiin noin 12 sivua litteroitua tekstiä, joita hyödynnetään kaikissa videoanalyysseissä.

6.14.1 Havainnot vuorovaikutuksen positiivista asioista käytännössä

Kun ruokailutilanteet sujuvat, niistä voi havainnoida paljon hyvälle vuorovaikutukselle tyypillisiä asioita.

Tilanne 1: Aikuinen istuu lapsen vieressä, joka syö aamupalaa. Aikuinen ja lapsi juttelevat koirista, mutta pian lapsi käyttää jostain asiasta nimitystä ”kiekki”, mitä aikuinen ei ymmärrä. Aikuinen kysyy useaan otteeseen, mikä tämä ”kiekki” on, mutta lapsi vastaa aina samalla tavalla:

Lapsi1: Onko teillä kiekki?

Aikuinen1: Mikä?

Lapsi1: Onko teillä kiekki? Aikuinen1: Nyt mä en saanu selvää mitä yritit sanoa...

Lapsi1: Onko teillä siekkiä?

Aikuinen1: Mitäs, nyt mä en ymmärrä mitä sä tarkoitat?

Lapsi1: Onko teillä siekkiä ?

Aikuinen1: Siekki... Mikä se semmonen on?

Lapsi1: Se syö meidän kaikki ruoat

Aikuinen1 Onko se se koiran nimi semmonen vai?

Lapsi1: Siekki joo.

Aikuinen1: Ahhaaaa. Meillä Onni. Meidän koiran nimi. Noniih, istu taas suorana ettet putoo siitä (kääntää lasta istumaan tuoliin oikein.)

Tilanteen Päätös: Aikuinen ilmaisee sanoin, ettei ymmärrä, mitä ”kiekki” tarkoittaa ja yrittää kysyä asiaa toisella tavalla. Lapsi vastaa edelleen samalla tavalla, mutta aikuinen arvaa, olisiko tämä mysteerisana vaikkapa lapsen koiran nimi. Arvaus osuu oikeaan, lapsi vastaa myöntävästi ja vuorovaikutus jatkuu sen suurempia analysoimatta ”kiekki”-nimen oikeasta olemassaolosta.

Työntekijöiden ymmärtämä hyvän vuorovaikutuksen (ks. Kuvio 2 Työntekijän näkemykset hyvästä vuorovaikutuksesta työntekijän ja lapsen välillä.) kunnioitus-teema nousee kohtauksessa esille, koska aikuinen ei ala kyseenalaistamaan lapsen ilmaisemaa oudolta kuulostamaa sanaa, vaan on myös hyvän vuorovaikutuksen teeman mukaisesti avoin lapsen esittämille asioille.

Tilanne 2: *Aikuinen1. (Tulee toisen lapsen vuoro ottaa ruokaa) Sulla on hieno pusero. Sitten lapsen nimi. Ota siitä lautanen.*

Lapsi2: Itte! Itte! Itte!

Aikuinen1: Itte saat ottaa. Tottakai. Vähä pidän täältä ettei mee pöydälle. Sano sit ku riittää... Nyt täältä vähä ravistetaan. Vieläkö otat? Noniin... Vielä vähäsen. Nyt on hyvä. Saat ottaa sitten lisää, ensin kun tämä on syöty. Otaksä kiisseliä vai maitoo ruoan sekaan?

Lapsi2: Mmmmmmm.

Aikuinen1: Maitoo.

(Lapsi etsii sopivaa lusikkaa)

Aikuinen1: Niistä on kuvat kulunu pesukoneessa. (Lapsi ottaa lusikan ja lähtee viemään lautasta pöytään.)

Aikuinen2: Lapsen nimi, sun paikka on täällä. Lapsen nimi. Sun paikka on tässä (Osoittaa paikkaa). Se on lapsen nimi, paikka. Mihinkä lapsen nimi sitten istuu?

(Lapsi osoittaa omaa paikkaansa)

Aikuinen2. Eeei, tämä on sinun paikkasi. (Lapsi istuu oikealle paikalleen)

Aikuinen2: Nani, (huokaus), haluatko maitoa ruokasi sekaan?

(Lapsi osoittaa ruokalautastaan)

Aikuinen2: Siihen pikkasen (kattaa maitoa)

Lapsi2: Pikku tippa vaan.

Aikuinen2: Noin, onks nyt hyvä?

Lapsi2: Joo

Aikuinen2: Sit sä voit alkaa syömään. (Aikuinen 1 seuraa kokonaistilannetta, toisen aikuisen hoitaessa yhden lapsen ruokailua. Aikuinen 1 kyselee toisten lasten ruokailun onnistumista)

Havainnot tilanteesta: Vaikka lapsia tulee ruokailuun ripotellen, kiireen tuntua ei ole. Jokainen lapsi saa huomionsa (esim. kehu vaatteista), jonka jälkeen yksilöllisesti katsotaan tämän kanssa lapselle sopiva annos. Toinen työntekijä keskittyy parin lapsen tarpeisiin, yksi tarkkailee kokonaistilannetta. Läsnäolo on aitoa, lasten mielipiteitä kunnioittavaa (ks. kuvio 2. Työntekijän näkemykset hyvästä vuorovaikutuksesta työntekijän ja lapsen välillä).

Tilanne 3: Lapsi aikoo syödä ruokansa sormilla, mutta aikuinen selittää, että pikkuvauvat syövät sormilla. Kun lapsi on saanut syötyä ruokansa, aikuinen näyttää tälle hymynaama-korttia hyvin suoriutuneesta ruokailusta.

Lapsi1: Saanko mä syödä näitä käsin?

Aikuinen1: Syö vaan lusikalla... (hymyilee)

(Lapsi alkaa syödä ruokaansa lusikalla)

Lapsi2: Saanko mä syödä tätä näin?

Aikuinen1: Sormilla?

Lapsi2: Ni!

Aikuinen1: Vauvat syö sormilla, ku vauvat ei vielä tiedä, että on lusikka, mitä vois käyttää. Lapsen nimi ja lapsen nimi on jo niin isoja, että ne tietää, että lusikalla tulee syödä ja näyttää pienemmille lapsille esimerkkiä.

Tilanteen havainnointi: Lasten kanssa vuorovaikutuksessa käytetään myönteisen opettamisen menetelmää, joka tulee ilmi varhaiskasvatushenkilöstön ohjeet ja säännöt -teemassa (ks. kuvio 14 työntekijöiden käyttämät kasvatustilanteet hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi lapsen kanssa.) ”Me kylläkin syödään lusikalla” on esimerkki tästä ilmaisutavasta, jolloin asioita ei kokoajan kielletä. Hyvä käyttäytyminen vahvistetaan näyttämällä hymynaama-korttia.

6.14.2 Havainnot vuorovaikutuksen haasteista käytännössä

Ruokailutilanne kokonaisuudessaan voi nousta myös vuorovaikutuksen haasteeksi päivän ohjelmassa. Kaikkia kolmea tilannetta yhdistää kiireen tuntu, ryhmän koossapitämisen haaste, lapsen huomiotta jättäminen ja melu.

Tilanne 1: Lapset saapuvat ruokailuun kaksi kerrallansa. Ensin tulee yksi pari, sitten toinen. Ensimmäinen pari menee suoraan ottamaan ruokaa, toinen pari hakeutuu omille paikoilleen.

Lapsi1: Saako tulla ottaan?

Aikuinen1: Te kaksi voitte tulla vielä suoraan tänne.

Aikuinen1: Täällä on ruokaa... (Toinen aikuinen kulkee kahden lapsen perässä.)

(Seuraavat kaksi lasta saapuvat sisään, hakeutuvat omille paikoilleen.)

Lapsi2: Saako tulla hakeen?

Aikuinen1: Odota vielä vähän, täällä on niin monesta paikasta otettavaa... (Lapsi2 jää istumaan pöytään, samaan aikaan kaksi uutta lasta tulee taas sisään)

Lapsi3: Pääseekö suoraan?

Aikuinen1: Ei, istahda vaan, täällä on vähän ruuhkaa. (Puhuu toiselle lapselle) Siinä on sinulle...

Lapsi3: Miks voi on tyhjä?

Aikuinen1: Ainiin joo, no aikuisen nimi tuo iha justiin.

(Taas kaksi lasta tulee sisään) Huoneeseen alkaa nousta hälinää, kun lapset huomaavat ettei ole maitoa yms.)

Aikuinen1: Istu ihan rauhassa omalle paikalle, ei ole mitään kiirettä. (Taas kaksi lasta tulee sisälle)

Aikuinen1: Sitten Lapsen nimi ja Lapsen nimi. Eiku eks Lapsen nimi tulukki sun kanssa?

Lapsi1: joo se on tuola toisessa huoneessa. Lapsi käy huikkaamassa parilleen, että voi tulla ottamaan ruokaa)

(Samaan aikaan tulee taas kaksi lasta sisään, joista toinen kävelee suoraan kohti ruokapöytää ja toinen menee toiseen huoneeseen) (Kolme lasta ottamassa yhdessä ruokaa)

(Hälinää vilskettä, aikuiset ja lapset pyörivät ympäriinsä. Asioita puuttuu pöydästä, lapset nostavat tästä meteliä)

Havainnot tilanteesta: Ruokailuun saapuminen on suunniteltu niin, että lapset tulevat sinne pareittain. Koska ruoan ottamisessa kestää, aikuinen unohtaakin lasten saapumisjärjestyksen ja menee sekaisin. Yksi lapsi kävelee eteisestä suoraan ruokapöytään, vaikkei hänen vuoronsa vielä ollut. Aikuinen ei huomaa tätä. Se aiheuttaa lasten keskuudessa hämmennystä.

Varhaiskasvatushenkilöstön luettelemat vuorovaikutuksen haasteelliset tekijät kuten kiire ja iso ryhmäkoko (ks. kuvio 9 vuorovaikutuksen haasteet) tulevat esiin kyseisessä tilanteessa, sillä jokaisessa pöydässä ei ole aikuista ja vain yhdellä aikuisella on päävastuu ruoan tarjoilemisesta, toisten aikuisten istuessa lasten kanssa pöydissä.

Tilanne 2: Ruokaa on ottamassa viisi lasta kerralla. Yksi lapsi ei mene jonon päähän asti, vaan suuntaa pöytään jo ennen ruokalinjaston loppua.

Aikuinen1: Täällä on ruokaa vielä... (Osoittaa sormellaan ruokakulhoa)

Lapsi 4: En ota!

Aikuinen1: Pistä pieni tippa siihen lautasen reunalle. (Lapsi tulee laittamaan ruokaa)

Lapsi4: Onko hyvä?

Aikuinen1: Ja voit hakea lisää, jos maistuu... (Aikuinen tähyilee muita lapsia) Lapsen nimi, voi tulla...

Aikuinen puhuu lapselle5: Oliko hyvää?(Hymyilee)

Lapsi5: (Kääntyy aikuista kohti joka tarjoilee ruokaa) Joo! Arvaa mitä me tehdään illalla

Aikuinen1: No? (kohdistaa katseensa lapseen)

Lapsi5: Me hommataan kylpylään liput ja mennään sinne illalla

Aikuinen1: Ööö.. Toi Lapsen nimi, tuu tänne ottaan. Tääl on nyt niin pitkä jono. Sitten onko Lapsen nimillä jo ruokaa, ei ole.. Tule vain.

Lapsi3: Voinko mäki tulla?

Aikuinen1: Ole hyvä, voit tulla. (Lapsi ampaisee pöydästä ylös)

Havainnot tilanteesta: Koska yksi aikuinen ns. hallitsee koko ruokailutilannetta, ei jää aikaa päivän ruoasta keskustelemiseen lasten kanssa. Kaikkea ruokaa on silti otettava, vaikkei tykkäisi.

Yksi lapsi yrittää kertoa kyseiselle aikuiselle tämän iltaisesta menostaan, aikuinen onkin puoliksi jo kuuntelemassa asiaa, mutta alkaa puhua toiselle lapselle syömiseen tulosta, joten vastaus jää kysymyksen esittäneelle lapselle. Aikuinen ei palaa keskusteluun myöhemmin.

Yksi lapsi ilmoittaa itsestään, ettei ole saanut vielä ruokaa kaikkien muiden lasten jo syödessä, joten aikuinen antaa luvan hänelle tulla pöytään.

Tilanne 3:

Aikuinen1: Hei, nyt alkaa oleen vähä liikaa meteliä.

(Lapset hiljenevät vähän)

Lapsi1: Ööö mä en tykkää tästä, saanks mä viedän tämän?

Aikuinen1: Sä voit syödä rauhassa vielä ne karkit.

Lapsi1: Mä haluan säästää nää...

Aikuinen1: Meillä oli puhetta että jokainen syö ne karkit nyt tässä ja sitte muistaa vielä ottaa pastillin.

Lapset: Saadaanko me syödä nää nyt?

Aikuinen1: Ei kun syötte nyt ne täällä ja sit sen jälkeen pastillia. Paperit voit säästää...

(Melutaso yltyy, yksi aikuinen syö hiljaa jälkiruokaansa)

(Yksi aikuinen tulee sanomaan toisesta huoneesta jotakin ja kaikki aikuiset poistuvat ruokailutilasta. Lapset jäävät yksin ruokailutilaan. Lapset kiittävät ruoasta ja lähtevät juoksujalkaa pois ruokailutilasta. Lapset lajittelevat oikeaoppisesti lautasiaan ja jätteitään ja lähtevät kovin meluisina pois ruokapöydästä ja riehuvat käytävässä)

Lapsi2: Hei ota pois tai saat päähäs

Lapsi3: Joo mä otan..

(Vähitellen pöydät tyhjenevät, käytävässä tapahtuu jo riitatilanteita.) Aikuinen1: Ootteks te jo omalla paikalla?

(Käytävässä kovaa riehumista, aikuinen kävelee ohi)

Havainnot tilanteesta: Ruokailu on hyvin rauhaton tilanne. Aikuinen puuttuu tilanteeseen, tilanne rauhoittuu hetkeksi, mutta jatkuu sitten melutasoltaan samanlaisena.

Lapsiin ei ehditä keskittymään yksilöllisesti. Yksi lapsi tyhjentää lähes lautasellisen ruokaa pois. Lasten kanssa ei paljoa jutella ruokaillessa, lapset juttelevat vain keskenään. Ruokailusta siirtymätilanne seuraavaan päiväohjelmaan on meluinen. Lapset riehuvat, ei puututa tilanteeseen.

6.14.3 Havainnot erityislapsen huomioimisesta käytännössä

Aikuinen1: Lapsen nimi, lapsen nimi, haluatko sä maitoa? (Tekee kysymyksen tukiviittomia käyttäen)

(Lapsi katsoo viittomia ja kurkkaa lasiinsa)

Lapsi1: Joo (Nyökyttää reippaasti, aikuinen kaataa lasiin maitoa ja lapsi juo maitolasin nopeasti työtöyhjäksi).

Aikuinen1: Oho, oliko lapsen nimi, kova jano? (Käyttää tukiviittomia)

Lapsi1: Mmm m

Tilanteen havainnointi: Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kanssa käytetään tukiviittomia. ”Haluatko maitoa” ja ”oliko kova jano” kysytään tukiviittomia käyttäen (ks. Kuvio 6: Huomioon otettavat asiat erityislasten kanssa). Lapsi näyttää ymmärtävän viittomat, vaikkei itse niitä tilanteessa käyttänytkään. Kohtaus on esimerkkinä myös siitä, että lapsi puhutellaan paljon nimeltä heidän kanssa puhuttaessa. Erityistä tukea tarvitsevaan lapseen otetaan kommunikaatio kutsumalla tätä ensin nimellä.

6.14.4 Havainnot ruokakasvatuksen näkymisestä

Ruokakasvatus näkyy monessa eri litteroidussa kohtauksessa: opetuksena, mallintamisena ja ruoasta puhuttavina ilmauksina. Esimerkkitalanne ruokakasvatuksen opetuksesta:

Tilanne 1: Lapset istuvat ruokailussa, aikuinen on menossa hakemaan jotakin, mutta palaakin muistuttamaan erästä lasta veitsen käytöstä:

Aikuinen1: Hei harjoitteleppa käyttämään veistä.

Aikuinen1: Lapsen nimi... Lapsen nimi, sun kannattaa käyttää tätä veistä näin. Että nää kaareutuu näin. Sun on helpompi syödä.

Lapsi1: Ai näin?

Aikuinen1: Just ja veitsi tähän käteen. Lapsen nimi, näin niin silloin sä saat paremmin.

Tilanteen päätös: Kyseistä opetusta ei viedä kuitenkaan loppuun asti, sillä lapsi toistaa vanhaa opittua tapaansa haarukan ja veitsen käytössä aikuisen huomion siirtyessä muualle.

Esimerkkitalanne ruokakasvatukseen liittyvästä mallinnuksesta:

Tilanne 2: *Lapsi 1: Miksei näkkärissä oo pohjaa?*

Aikuinen1: Jaa-a(hymähtelee), siinä on ainaki alapuoli siinä näkkärissä. Toiselle puolelle pistetään voita ja toiselle ei... Vois sitä ajatella niin, että näkkärissäkin on pohja. Mut sitku sen näkkärin syö niin siinä ei ole samanlailla pohja ku siinä maitolasissa. (Naurahtaa) Siinä menee sitte jo pohja vatsaan. Näkkärin pohja. (Lapsi tutkiskelee tarkkaavaisesti näkkäriä kädessään) Toi oliki hyvä kysymys kyllä.

Aikuinen1: Naniih, nakerras sitä näkkäriä nyt.

Havainnointi: Ruoasta saa keskustella, sitä saa ihmetellä ja tarkastella. Lapsi kysyy oivallisen kysymyksen, johonka aikuinen parhaansa mukaan yrittää vastata mallintamalla tilannetta vertaamalla asiaa johonkin lapselle jo entuudestaan tuttuun asiaan.

Esimerkkitalanne ruokakasvatukseen liittyvistä ilmauksista:

Tilanne 3: *Aikuinen1: Naniin kaaputetaas täälläki lautasta*

(Lapsi kaaputtaa lautastaan)

Lapsi1: Sinne meni uimaan!

Aikuinen1: Joo se meni sinne uimaan(hymyilee)... Ja sitten ne murot sukeltaa suuhun...

(Lapsi laittaa reippaasti muroja suuhunsa)

Lapsi1: Mä söin muron pään!

Tilanteen havainnointi: Aikuinen on mukana syömisessä lapsen kehitystasoon sopivalla tavalla. Lapsi osaa itse raaputtaa lautastaan, aikuinen ei tee tätä siis lapsen puolesta. Ruokakasvatusmenetelmä näkyy ruoan tutkimisena ja murojen syöminen nähdään seikkailuna. ”Murot sukeltaa” ja ”murot ui maidossa”. Kyseisessä kohtauksessa vuorovaikutuksessa on paljon hymyä ja äänenävyt ovat innovatiivisia.

6.14.5 Havainnot lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta

Lapsi1: Mmmm... Nää on hyvejä!

Aikuinen1: Ota lapsen nimi hedelmiäki vähä, tulee vitamiineja.

Lapsi2: Hyvejä? Onks sulta tippunu hammas vai?

Lapsi3: On (Vastaa miettien hetken. Avaa suutaan. Toiset lapset seuraavat keskustelua.)

Lapsi4: Näytä... Hyvä!

Lapsi 3: Miks sä sanoit hyvä? Ei se oo hyvä juttu. Se on paha juttu, jos hammas lähtee.

Tilanteen havainnointi: Lapset puuttuvat tarkasti toisiensa sanomisiin, jos joku sanoo vaikkapa väärin. Kaikki lapset eivät kommentoi asioita, on myös sivusta seuraajia, mutta silti asiasta kiinnostuneita.

Muita ruokailutilanteita havainnoidessa nähdään, että lasten vuorovaikutus on lapsille ominaista: hymyilyä, vitsailua, naurua ja joskus mahtailuakin. Toisessa pöydässä lapset saattavat olla hiljaisempia kuin toisessa. Pöydässä missä ei ollenkaan ole aikuisia, tehdään sormileikkejä ja väännellään sormia. Asiaan ei puututa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia vuorovaikutuksen laatua Ikaalisten varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatushenkilöstön ja lapsien välillä sekä tarkastella myös lasten keskinäistä vuorovaikutusta.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että Ikaalisten varhaiskasvatuksessa tärkeinä asioina hyvän vuorovaikutuksen kannalta pidetään kunnioitusta, tasavertaisuutta ja avoimuutta. Vuorovaikutus pyritään saamaan lapsilähtöiseksi, jossa jokainen lapsi kohdataan yksilönä. Tutkimustulokset osoittavat, että varhaiskasvatushenkilöstö oli pääosin sitä mieltä, että lapsilähtöisyyden näkyminen konkreettisesti työssä on riippuvainen aikuisen omasta aktiivisuudesta. Oman aktiivisuuden näkeminen merkittävänä osana lapsilähtöisyyden mahdollistamisessa puoltaa aikuisen sitoutuneisuuden teoriaa (ks. luku 3.4. aikuisen sitoutuneisuus), jossa aikuisen oma aktiivisuus nähdään yhtenä tärkeänä tekijänä varhaiskasvatustyössä.

Vuorovaikutusta edesauttavina asioina työntekijät kokivat päiväkodin käytettävissä olevat resurssit, jotka koettiin samaan aikaan myös vuorovaikutusta heikentäviksi tekijöiksi. Suuri ryhmäkoko ja liian pieni henkilökunta nähtiinkin huolenaiheena. Myös videointien perusteella voidaan päätellä, että lasten kanssa käytävä vuorovaikutus kärsii, kun lapsia on paljon ja aikuisia vähän.

Erityislapsia käsittelevän kysymyksen vastaukset antoivat ymmärtää, että Ikaalisten varhaiskasvatuksessa on mietitty paljon toimintatapoja erityislasten kanssa työskentelyyn. Erilaiset apukeinot ovat tiedossa, mutta niitä ei ehkä osata tai voida riittävästi hyödyntää kun kyseessä on esimerkiksi kovin vetäytynyt lapsi.

Vuorovaikutus lasten välillä on lapsille tyypillistä vuorovaikutusta: vuorovaikutuksesta löytyy paljon hymyä ja hyviä kaverisuhteita, mutta havaittavissa on myös lasten kesken erilaisia ydinryhmiä, joissa esimerkiksi esiintyy mahtailua ja toisiin lapsiin kohdistuvaa vertailua. Varhaiskasvatushenkilöstön vastauksista lasten keskinäistä vuorovaikutusta koskeviin kysymyksiin voidaan päätellä, että Ikaalisten varhaiskasvatuksessa tutkimusorganisaatioiden päiväkotiryhmät ovat ryhmäyty-

neet hyvin. Lisäksi hyviä vuorovaikutustaitoja harjoitellaan lasten kanssa jatkuvasti.

Tutkimuksen tarkoituksena oli myös tarkastella ruokakasvatusmenetelmän (Sapere) näkymistä varhaiskasvatushenkilöstön työskentelyssä. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että kukaan työntekijöistä ei ainakaan nimellisesti kertonut käyttävänsä kyseistä menetelmää, mutta videohavaintojen perusteella kävi taas ilmi, että Sapere -menetelmälle tyypilliset piirteet kuten ruoan tutkiminen rauhassa ja erilaiset mielikuvat ruokaan liittyen näkyivät työntekijöiden työskentelyssä. Aikuiset olivat myös aidosti kiinnostuneita lapsen tarpeista ruokailutilanteissa, sillä lasten ruoat annostellaan yksityiskohtaisesti ja lapsen syömistä seurataan ja ruokaan liittyviä toiveita kuunnellaan. Näin ollen lapsilähtöisyys otettiin myös huomioon (ks. luku 3.4. lapsilähtöisyys) tutkimuksen teoriaa tukevalla tavalla, kun varhaiskasvatuksen toiminnot (tässä tapauksessa ruokailu) on suunniteltu siten, että lapsi huomioidaan yksilönä, eikä vain osana ryhmää.

Tutkimustulosten perusteella voidaan huomata, että Ikaalisten varhaiskasvatuksessa aikuisen sensitiivisyyden merkitys varhaiskasvatustyössä tiedostetaan hyvin. Tunteiden näyttämistä koskevan kysymyksen vastaukset puoltavat vahvasti sensitiivisyydestä kertovaa teoriaosuutta (ks. luku 3.5. aikuisen sitoutuneisuus), jossa käsiteltiin tunteiden näyttämistä lapselle sen merkitys huomioonottaen. Varhaiskasvatushenkilöstö haluaa näyttää tunteensa lapsille, mutta hallitusti.

Kaiken kaikkiaan vuorovaikutuksen laatu Ikaalisten varhaiskasvatuksessa näyttäisi olevan hyvällä tasolla. Varhaiskasvatushenkilöstö tiedostaa vuorovaikutusta edesauttavat asiat sekä olemassa olevat haasteet. Näyttäisi siltä, että vuorovaikutuksen haasteet ovat enemminkin ulkoisista tekijöistä johtuvia syitä; resurssipula työntekijöistä, lapsiryhmien suuret koot ja käytössä olevat pienet tilat. Vaikka Ikaalisten varhaiskasvatushenkilöstöön kuuluu monenlaisia ja monen tasoisia koulutuksen saaneita henkilöitä, hyvät vuorovaikutustaidot eivät ole kuitenkaan riippuvaisia niistä. Tärkeämpää onkin se, että vuorovaikutuksesta puhutaan paljon työyhteisössä, sillä vain sitä kautta vuorovaikutuksen laatua voi kehittää.

8 POHDINTA

Vuorovaikutuksen laatu ei ollut ensimmäinen asia, joka tuli mieleeni kun piti ajatella opinnäytetyön aihetta. Se kuulosti aluksi hyvin yksinkertaiselta kokonaisuudelta, joka olisi kaikkien ihmisten tiedossa.

Tammi-helmikuussa 2014 aiheeni vuorovaikutuksen tutkimisesta kuitenkin vahvistui, kun toimeksiantajani halusi selvittää Ikaalisten laatuasioita. Samaan aikaan meillä opiskelijoilla oli varhaiskasvatuksen pedagogiikka -kurssi käynnissä, jonka myötä huomasin, että vuorovaikutus tulee esiin todella monessa eri ulottuvuudessa, jota aikaisemmin en ollut ajatellutkaan. Tällöin vasta ymmärsin, kuinka tärkeä asia vuorovaikutus onkaan varhaiskasvatusmaailmassa.

Aiheen aikaisempien tutkimusten tutkiminen ei ollut helppoa. Vuorovaikutuksesta ei ole olemassa kovinkaan paljoa tutkimustietoa. Jouduin tutustumaan myös monenlaisiin erilaisiin teorioihin, jotka käsittelivät vuorovaikutusta. Kyseisiä teorioita oli aika ajoin vaikea ymmärtää ja ne vaativat keskittymistä. Yllätyksekseni kuitenkin huomasin, että mitä syvemmälle vuorovaikutuksen ”maailmaan” pääsi, sitä kiinnostavammalta se alkoi tuntua.

Opinnäytetyöprosessin aikana olin kolme kuukautta työharjoittelussa kansainvälisessä lastentarhassa Thaimaassa. Vasta siellä, kovin kaukana kaikesta oivalsin kuinka tärkeää hyvä vuorovaikutus on, varsinkin kun yhteinen kieli on puutteellista. Kommunikoimme kyllä englanniksi, mutta koska englanninkielen taito sekä minulla että lapsilla ei ollut äidinkielen tasoinen, huomasin konkreettisesti, mikä merkitys kaikella muilla vuorovaikutukseen liittyvillä asioilla, kuten ilmeillä ja eleillä on. Työharjoittelussani kokemat asiat lisäsivät omaa kiinnostuneisuuttani aiheittani kohtaan ja ikään kuin aloin kasvaa aiheeseeni kiinni.

Heti varsinaista tutkimustani tehdessäni minulle oli selvää, että haluan tehdä tutkimukseni myös jollain muulla tapaa kuin ”perinteistä kyselylomaketta” käyttäen, tutkimuksen luotettavuuden ja sen arvokkuuden lisäämiseksi. Tämän vuoksi halusin myös ottaa videokuvaukset aineistonkeruumenetelmäkseen. Videokuvausten tekeminen oli haastavaa, sillä kolmessa eri paikassa täytyi saada kuvauspäivät

sopimaan niin, että jokaisen lapsen vanhemmalta olisi myös kuvauksiin tutkimuslupa. Ylipäätään vielä videokuvausten analysointi ja niiden litteroiminen oli yksin työtä tekeväälle työläs prosessi, mutta tutkimukseni kannalta tarpeellinen.

Mielestäni tutkimustulokset antoivat monipuolisen näkökulman Ikaalisten varhaiskasvatuksen vuorovaikutuksen laadusta. Vastauksissani en halunnut alkaa erittelemään sitä, mitä kunkin koulutustaustan omaava työntekijä oli vastannut, sillä otanta oli sen verran pieni, jolloin se olisi voinut paljastaa henkilöllisyyksiä.

Jotkut kyselylomakkeiden vastaukset ja videokuvausten kautta näkyvä todellisuus oli välillä yllättävääkin. Toisaalta videokuvaukset ovatkin elävää esimerkkiä siitä, mitä kaikkea varhaiskasvatusmaailmassa voi tapahtua kun aikuiset työskentelevät lasten kanssa.

Tutkimusta tehdessäni mielestäni hyväksi jatkotutkimusideaksi nousi lapsien ryhmäytymisen onnistuminen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tutkimuksessa voisi selvittää, kuinka lapset ovat ryhmäytyneet ja vuorovaikutustaidot kehittyneet toimintavuoden aikana, selvittäen ryhmän alku- keski- ja lopputilanteen. Tutkittavina kohteina voisivat esimerkiksi olla toisen ihmisen huomioon ottaminen ja keskustelutaidot yleensä. Tutkimus voitaisiin suorittaa sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta tarkastellen tai lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta tutkien. Kuinka antoisaa tällainen tieto olisikaan vuorovaikutuksen laadun kehittämiseksi aina uutta toimintakautta ajatellen!

LÄHTEET

Aikuisten ja alle kolmevuotiaiden lasten välinen vuorovaikutus päiväkodissa 2011. Konttinen M. & Korpimäki H. Metropolia ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.9. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28429/Aikuisten_ja_alle_kolmevuotiaiden_lasten_valinen_vuorovaikutus_paivakodissa.pdf?sequence=1

Alila K. & Ruokolainen R. (toim.) 2004. Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta, 11. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 12.9.2014 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3644.pdf

Early Childhood Education Handbook 2014,153. Peer relationships: developing positive interaction between children. Research Center for Child and Adolescent Development and Education. Ochanomizu University. Viitattu 12.9.2014 http://www.ocha.ac.jp/intl/cwed_old/eccd/report/hand_E/5-8e.pdf

Empiirisen tutkimuksen tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmiä 2014. Avoin kyselylomake. Viitattu 18.9.2014 http://www.jhl.fi/portal/fi/tyoelama/ammattialatoiminta/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuslaki_ja_jhl_n_kannat/

Head Start of Lane County. Child/Adult Interaction. Viitattu 12.9.2014 <https://www.hsolc.org/policies/education/childadult-interaction>

Hiltunen L. 2014. Graduaineiston analysointi. Graduryhmä. Jyväskylän yliopisto

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2001, 155. Tutki ja kirjoita. Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä. Vantaa. Tummavuoren kirjapaino Oy.

Holkeri-Rinkinen 2009. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa. Diskursiianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. Tampereen yliopisto.

Hujala E., Parrila S., Lindberg P., Nivala V., Tauriainen L. & Vartiainen P., 1999. laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto. Varhaiskasvatuskeskus. Oulun yliopistopaino.

Hujala E. 2010. Lasten osallisuus. Teoksessa suuntana laadukas varhaiskasvatus Professori Eeva Hujalan matkassa, 30. Toim. Turja L. & Fonsen E. Suomen varhaiskasvatus.

Ikaalisten kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 4. Ikaalisten kaupunki. Viitattu 26.8.2014 <http://www.ikaalinen.fi/kaupunki/palvelut/opetus/varhaiskasvatus/>

JHL 2014. Päivähoitolaista uusi laki. Viitattu 18.9.2014 http://www.jhl.fi/portal/fi/tyoelama/ammattialatoiminta/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuslaki_ja_jhl_n_kannat/

Kalliala M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Kangasniemi 2014. Lapselle ominainen tapa toimia. Viitattu 9.10.2014
http://www.kangasniemi.fi/kunta/vk_ominainen_tapa.html

Kanninen K., & Sigfrids A. Tunne minut. Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Karila K. 2006. Lasten keskinäinen vuorovaikutus. Teoksessa Kasvatusvuorovaikutus 147-158. Toim. Karila K., Alasuutari M., Hännikäinen M., Nummenmaa A., Rasku-Puttonen H. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus 31.1.2014, 14-21. Luento Vaasan ammattikorkeakoulussa. Luennon pitäjänä Merja Kaminen.

Kasvun Kumppanit 2014 a. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Varhaiskasvatus. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Viitattu 18.9.2014
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut

Kasvun kumppanit 2014 b. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Varhaiskasvatus. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Viitattu 18.9.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen_ja_esiopetuksen_keskeinen_lainsaadanto

Keskustan päiväkot. Ikaalisten kaupunki. Viitattu 26.8.2014
<http://www.ikaalinen.fi/kaupunki/palvelut/opetus/varhaiskasvatus/keskustan-paivakoti/>

Kielijelppi 2014. Vuorovaikutus - puhumista ja kuuntelemista. Viitattu 3.9.2014
<http://www.kielijelppi.fi/puheviestinta/vuorovaikutus-puhumista-ja-kuuntelemista>
 Kilvakkalan päiväkot. Ikaalisten kaupunki. Viitattu 26.8.2014.
<http://www.ikaalinen.fi/kaupunki/palvelut/opetus/varhaiskasvatus/kilvakkalan-paivakoti/>

Koistinen, A. & Ruhanen L. 2009, 9-10. Sapere-metelmä. Teoksessa aistien avulla ruokamaailmaan: Sapere -menetelmä päivähoidon ravitsemus – ja ruokakasvatuksen tukena. Toim. Koistinen A. & Ruhanen L. Helsinki. Sitra. Viitattu 13.8.2014
http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Sapere_tyokirja.pdf?download=Lataa+pdf

Koivisto P. 2007. Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa. Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lapsen itsetuntoa vahvistavaksi. Jyväskylä. Jyväskylä university printing house.

Koivula M., 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllisyyden oppiminen päiväkodissa. Viitattu 9.10.2014 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/>

123456789/23627/9789513938925.pdf?sequence=1. Jyväskylä. Jyväskylä University Printing House.

Kuokkanen H. 2006. Pienen lapsen vuorovaikutustaidot, 33- 93. Teoksessa Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Toim. Häkkä A., Kuokkanen H. & Virolainen A. 2014. Porvoo. Edita.

L 13.4.2007/417. Säädös lastensuojelulaista. Lastensuojelun keskeiset periaatteet. Finlexin sivuilla. Viitattu 12.9.2014
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

L 19.1.1973/36 Säädös laki lasten päivähoitosta. Finlexin sivuilla. Viitattu 18.9.2014
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Lastentarhanopettaja-äiti 2012. KASVATUS: Sensitiivinen äiti. Blogikirjoitus 31.12.2012. Viitattu 2.9.2014 [http:// lastentarhanopettajaa-iti.blogspot.fi/2012/01/sensitiivinen-aiti.html](http://lastentarhanopettajaa-iti.blogspot.fi/2012/01/sensitiivinen-aiti.html)

Launonen K. 2000, 56-267. Lapset kieltä käyttämässä. Teoksessa pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Toim. Loukusa S. & Paavola L. Jyväskylä. PS-kustannus

Lyytikäinen A. 2014. Toiminnallinen viitekehys: lasten ruokakasvatuksen kattaus, 12-85. Teoksessa Lasten ruokakasvatus varhaiskasvatuksessa – ruokailoa ja terveysttä lapsille. Turku. Toim. Ojansivu P., Sandell M., Lagström H. & Lyytikäinen A. Turun nuoriso- ja lapsitutkimuskeskus. Viitattu 23.8.2014
<http://www.doria.fi/handle/10024/94505>

Pirkkala 2012. Lapselle ominainen tapa toimia. Viitattu 26.8.2014.
<http://ops.pirkkala.fi/varhaiskasvatus/ops/3/7/>

Peräkylä A. 2001. Kehysanalyysi. Teoksessa Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjä. Vuorovaikutuksen monikerroksisuus. Toim. Hänninen V., Partanen J. & Yli-joki O-H. 2001, 356–357. Jyväskylä. Gummerus.

Strandell H. 1996. Päiväkotit lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Tampere. Gaudeamus.

Tevaniemen ryhmä Leppis. Ikaalisten kaupunki. Viitattu 26.8.2014
<http://www.ikaalinen.fi/kaupunki/palvelut/opetus/varhaiskasvatus/tevaniemen-ryhmaperhepaivakoti-l/>

Törrönen M. 1999. Lapsi ja osallistuva havainnoiminen, 221. Teoksessa varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Toim. Ruoppila I., Hujala E., Karila K., Kinon J., Niiranen P. & Ojala M. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56, 7-11. Viitattu 18.9.2014
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Vehkalahti R. 2007. Kehu lapsi päivässä. Keskustelu on vastavuoroista. Hämeenlinna. Karisto Oy:n kirjapaino

TIEDOTE HENKILÖKUNNALLE

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä vuorovaikutuksen laadusta Ikaalisten varhaiskasvatuksessa. Vuorovaikutusta tutkitaan työntekijän ja lapsen välillä. Lisäksi tarkastellaan lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen laatua on tärkeä tutkia, sillä se määrää pitkälti sen, millaiseksi itse kasvatusprosessi päivähoidossa muodostuu ja millaiseksi muotoutuu lapsen oma kokemus päivähoidossa.

Vuorovaikutusta tutkitaan kyselylomakkeella sekä havainnoimalla ruokailutilannetta. Koko ruokailutilanne videoidaan kameralla, jotta voidaan tehdä mahdollisimman paljon havaintoja. **Aamupalalla havainnoidaan Kilvakkalan päiväkodin pienten ryhmää peukaloisia, lounaan aikaan keskustan päiväkodin eskariryhmää ja välipalan aikaan Tevaniemen kylän ryhmäperhepäivähoitoa. Havainnointipäivä on tänä perjantaina 14.2.2014.**

Havainnoinnin jälkeen lähetetään kyselylomake kyseisten yksiköiden kasvatushenkilöstölle. Kyselyyn vastataan anonyymisti eli nimettömästi ja tulosten analysoinnin jälkeen vastauslomakkeet tuhoetaan. Vastausaikaa on noin kolme viikkoa. Raportoinnissa ei tule myöskään paljastumaan se, mitä kukin yksikkö on vastannut. Opinnäytetyöni tulee näkymään ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistoissa Theseuksessa vuoden 2014 lopulla.

Toivon henkilökunnalta yhteistyöhalukkuutta tutkimukseni tekemiseen. Toivottavasti voimme kaikki oppia tätä kautta jotain ☺ !

Ystävällisin terveisin,

Annika Kartaslammi

Heippa!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Annika Kartaslammi ja teen opinnäytetyötä Ikaalisten varhaiskasvatukselle. Aion tutkia työntekijän ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatua. Lisäksi aion tarkastella sitä, kuinka tämä vuorovaikutussuhde vaikuttaa lasten keskinäiseen kanssakäymiseen.

Aiheeni on tärkeä, sillä 2014-vuoden Suomessa olemme menossa kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Lasten näkökulman tavoittaminen ja heidän osallisuutensa voidaan nähdä yhteiskunnassamme vallitsevana arvona, joka esiintyy erilaisissa sopimuksissa. Lasten kanssa työskentelevät joutuvat jatkuvasti tasapainoilemaan sen suhteen, missä asioissa lapsi tulisi nähdä päteväenä ja osaavana toimijana ja milloin hän tarvitsee aikuisen hoivaa ja suojelua.

Avoin kyselytutkimus lähetetään varhaiskasvatuksen henkilöstölle, mutta tarkoitukseni on myös kuvata videokameralla yhteistä ruokailutilannetta työntekijöiden ja lasten kanssa, josta teen myöhemmin havaintoja. Havaintokohteinani ovat muun muassa aikuisen aito kiinnostus lasta kohtaan, lapsen kuunteleminen ja ruokakasvatuksen näkyminen. Lapsia havainnoidessani kiinnitän huomioni taas siihen, kuka puhuu, millä sanoilla, eleillä tai liikkeillä. Havainnoidessani tarkastelen myös sitä, kuinka ja mitä asioihin vastataan.

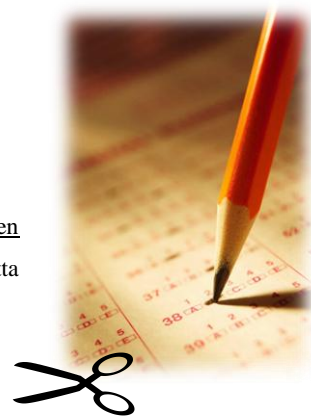
**Tutkimus tullaan suorittamaan seuraavissa yksiköissä tänä perjantaina 14.2.2014, seuraavina ajankoh-
tina:**

Aamupala- Kilvakkalan päiväkodin pienten ryhmä peukaloiset

Lounas- Keskustan päiväkodin eskariryhmä

Välipala- Tevaniemen ryhmä

Tutkimuksessa ei tule paljastumaan lapsen henkilöllisyys ja aineisto tuhoetaan tutkimuksen jälkeen. Toivottavasti saamme tutkimuksen kautta lisää tietoa asioista ja voimme tätä kautta vaikuttaa positiivisesti Ikaalisten varhaiskasvatuksen toimintaan.

TUTKIMUSLUPA

Lapseni _____

Saa osallistua

Ei saa osallistua

☐
☐

opinnäytetyön tutkimukseen, joka käsittelee työntekijän ja lapsen sekä lasten keskinäistä vuorovaikutusta perjantaina 14.2.2014

Huoltajan allekirjoitus: _____

Kyselylomake vuorovaikutuksesta Ikaalisten var- haiskasvatuksessa

Tämä on avoin kyselylomake, joka tutkii päiväkodin *työntekijän ja lapsen välistä* vuorovaikutusta. Lisäksi pyritään saamaan vastauksia siihen, millainen näkemys työntekijällä on *lasten* keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Vastaa kysymyksiin (yhteensä 12) omin sanoin muutamalla esimerkillä.

Esitiedot

Vastaajan koulutustausta

VUOROVAIKUTUS TYÖNTEKIJÄN JA LAPSEN VÄLILLÄ

1. Mitä sana *vuorovaikutus* tuo mieleesi?
2. Millaista on hyvä vuorovaikutus työntekijän ja lapsen välillä?
3. Mitkä ovat vuorovaikutusta edesauttavat asiat?
4. Mitkä ovat vuorovaikutuksen haasteet?
5. Kuinka huomioit lapsilähtöisyyden työssäsi?
6. Mitä asioita otat huomioon työskennellessäsi erityislasten kanssa?
7. Mitä asioita pidät kasvatustyössä tärkeänä vuorovaikutuksen näkökulmasta?
8. Millaisia kasvatusmenetelmiä hyödynnät työssäsi hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi lapsen kanssa?
9. Mitä mieltä olet tunteiden näyttämisestä lapselle? Onko se mielestäsi vuorovai-
kutusta edistävä vai taannuttava tekijä?

10. Puhutaanko vuorovaikutuksesta yleensä työyhteisössäsi?

LASTEN KESKINÄINEN VUOROVAIKUTUS

11. Onko mielestäsi omalla työskentelylläsi vaikutusta lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen?

12. Millaista mielestäsi on lasten välinen vuorovaikutus omassa yksikössäsi?

Annika kiittää vastauksistasi! ☺

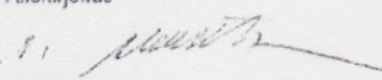

Ikaalisten kaupunki

Kunta ja toimielin
Päivämäärä 13.02.2014
IKAALINEN

Pykälä 358 -

Viranhaltija Päiväkodin johtaja Marjatta Alarotu

Asia	<p>Opiskelija Annika Kartaslammi anoo lupaa käydä haastattelemassa ja seuraamassa tutkimustaan varten Tevaniemen ryhmiksen lapsia pe 14.02.2014 iltapäivän välipalalla.</p> <p>Annikan tutkimustyön aihe liitteessä</p>	
Päätös ja sen perustelut	<p>Päätän myöntää luvan tutkimuksen suorittamiseen.</p>	
Allekirjoitus	<p>Virka-asema</p> <p>Päiväkodin johtaja</p>	<p>Allekirjoitus</p> <p>Marjatta Alarotu</p>
Tämä päätös on ollut yleisesti nähtävillä		

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asia sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 14.2.14 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: Annika Järvenmäki

Liitteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

- ☒ Myönnetty anomuksen mukaan
☐ Hylätty
☐ Myönnetään seuraavin korjauksin

- ☐ Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä
☒ Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys 12.02.2014
Allekirjoitus Hilkka Petäjä
Nimen selvennys HILKKA PETÄJÄ

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002